

Centrum kulturních, mediálních a komunikačních studií
Univerzita Palackého v Olomouci

kultura
média
komunikace
monographica

FILOSOFIE ABECEDNÍCH MÉDIÍ

Od křemíku do křemíku

Stanislav Hubík

vání * algoritmus * átman * barbar * Braudel * capta * církev * čas * číslice * čtení * תרבידה תרשע * Derrida * digitál
rida * digitální práce * digitická kultura * eschatologie * Flusser * geometrie * gramotnost * hudba * hypertext * Chartier * chro
tier * chronopolitika * informace * Innis * kanál * Kittler * klávesnice * konec dějin * křemík * liberalismus * listonoš * λόγος * Mc
γος * McLuhan * mediatizace * metafyzické médium * 中島 * obrazovka * ontologie písma * pergamenový monopol * permuta
nopol * permutace * Platón * prácehra * próza * rekurze * rozhraní * rukopis * rychlost * řeč * říše * seburčení * Shannon * simula
non * simulace * síť * světlo * tabulka * tělo * třetí příroda * Turing * umění * univerzální stroj * utopie * upanišady * vektor
šady * vektoristé * velká data * Virilio * vnímání * výpočetní technika * západní civilizace * Zbavitel * znak * zprostředkování * algo

| kultura
| média
| komunikace

Stanislav Hubík

FILOSOFIE ABECEDNÍCH MÉDIÍ

Od křemíku do křemíku

Olomouc 2021

Recenzovali:

Mgr. Josef Šlerka, Ph.D. (FF UK v Praze)

Mgr. Tomáš Dvořák, Ph.D. (FAMU v Praze)

FILOSOFIE ABECEDNÍCH MÉDIÍ

Od křemíku do křemíku

© Stanislav Hubík

© Univerzita Palackého v Olomouci

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

Olomouc 2021

ISBN 978-80-244-6039-0

OBSAH

Úvodem	9
I. FILOSOFIE A FILOSOFIE MÉDIÍ	19
1.1 Filosofické vzpomínání na média	21
1.1.1 Co je skryté, na to se snadno zapomene	21
1.1.2 Poptávka po duchovní kvintesenci doby	25
1.1.3 Jak a kde vzpomínání na média začínalo	29
1.2 Posel a listonoš, kanál a rozhraní	35
1.2.1 Příliš lidské polidšťování přírodních médií	35
1.2.2 Od přírody k mýtům, od Shannona k andělům	42
1.2.3 Trvale udržitelná metaforika McLuhanismu	49
1.3 Médium, mediálnost, mediatizace	57
1.3.1 Zdroje teorií zprostředkování a mediálnosti	57
1.3.2 Spor o komunikační povahu zprostředkování	62
1.3.3 Vědecký diskurs nebo nové hokynářství?	66
II. PRVOTNÍ MEDILOGIE	71
2.1 Dvojí stvoření světa	73
2.1.1 Stvoření světa hlasem a písmem	73
2.1.2 Stvoření osudů božským zápisem	76
2.1.3 Stvoření zápisů abecedním strojem	79
2.2 <i>Brahma září, když člověk mluví</i>	83
2.2.1 Místem setkání všech véd je řeč	83
2.2.2 Zavládne-li tma, řeč osvětluje	87
2.2.3 Kdo vše pojmenoval čili stvořil?	90
2.3 <i>Napsal na ty desky slova</i>	95
2.3.1 Prvního Písaře nezpodobňujte	95
2.3.2 Druhého písaře napodobujte	98
2.3.3 Pište, čtěte, ovládejte	101

III. PRVNÍ FILOSOFIE ABECEDNÍCH MÉDIÍ	107
3.1 Hlas básníků, písmo filosofům	109
3.1.1 Pravda a básně se mijejí	109
3.1.2 Básnění obci řád nedá	111
3.1.3 Pravdu a řád určí filosofie	114
3.2 Pravdu prózou, oslavy poezií	118
3.2.1 Nenapodobujte napodobeniny	119
3.2.2 Množství nemůže být filosofické	120
3.2.3 „ <i>Písmo vs. řeč</i> “ nebo „ <i>zápis řeči</i> “?	123
3.3 Druhá filosofie médií o první filosofii médií	127
3.3.1 Zjednodušený Platón z Toronto	127
3.3.2 Mýtus orální čistoty a metaforiky	129
3.3.3 Složitější Platón z Athén	132
IV. DRUHÁ FILOSOFIE ABECEDNÍCH MÉDIÍ	137
4.1 Čas mluvení, prostor psaní	142
4.1.1 Metafyzika nerovnováhy médií	142
4.1.2 Média vojenské a náboženské komunikace	146
4.1.3 Monopoly a oligopoly médií	151
4.2 Písmo před řečí	156
4.2.1 Pra-písmo je rozmístěním vnějšku	156
4.2.2 Kvazi-algebraické derridada	160
4.2.3 Řeč je skrývané pra-písmo	165
4.3 Řeč před písmem	170
4.3.1 Lze poznávat mluvené psaným?	170
4.3.2 Zápisy logiky negramotných	173
4.3.3 Falešné protiklady mluvení a psaní	177
V. METAFYZIKY ABECEDY	181
5.1 Svět z abecedy	183
5.1.1 Abecední kód je klíčem k Západu	184
5.1.2 Jeden kód pro řeč, hudbu i matematiku	186
5.1.3 Filosofie zapomněla na média – ale jen na ta abecední	190

5.2 Svět z rukopisů	196
5.2.1 Jedinečné zpředmětnění minulé tělesnosti	196
5.2.2 Paradoxy rukopisné autentičnosti	200
5.2.3 Konec světa z rukopisů začal diagramatikou	204
5.3 Svět z klávesnic	209
5.3.1 Klávesy – hmotná rozhraní abecedy	209
5.3.2 Klávesnice – signalizační média znaků	212
5.3.3 Klávesy – sice nespojitě, ale lidsky spojující	217
 VI. ESCHATOLOGIE ABECEDNÍCH MÉDIÍ	 223
6.1 Média na konci dějin	225
6.1.1 Média časovosti a spásy	225
6.1.2 Dějiny podle řečových médií	228
6.1.3 Média a <i>longue durée</i> abecedy	231
6.2 Konec dějin z konce <i>civilizace</i>	236
6.2.1 Dějinné invarianty semiosfér	236
6.2.2 Indikátory větvení dějin	239
6.2.3 Zrcadla konce evropské civilizace	244
6.3 Konec dějin <i>sensu stricto</i>	248
6.3.1 Posthistorické metakódy abecedního písma	248
6.3.2 Posthistorické zobrazování světa analfabetů	251
6.3.3 Posthistorické osvětlení světa rozmluvou intelektů	255
6.4 Konec dějin z <i>rychlosti</i>	259
6.4.1 Médiiem času je absolutní rychlost	259
6.4.2 Poslední dějiny nejsou lidské, ale fotonové	262
6.4.3 A konec dějin vyžaduje oběti	266
6.5 Konec dějin z <i>myšlení</i>	270
6.5.1 Dějiny jako <i>Seinsgeschichte</i> z abecedy	270
6.5.2 Dějiny neboli rekursivní funkce médií	272
6.5.3 Dějiny nahrazuje mediální systém	275
 VII. POSLEDNÍ ABECEDNÍ MÉDIA	 279
7.1 Pragmatismus digitický, digitální a filosofický	283
7.1.1 Filozofové svět jen různě vykládali, jde však o to jej změnit	284
7.1.2 Zásady pragmatické filosofie médií	288
7.1.3 Média jsou tím, co s nimi děláme a co ona dělají s námi	293

7.2 První metafyzické médium	300
7.2.1 S omezenou abecedou, bez poezie, bez prózy	301
7.2.2 Binární a elektrifikované <i>apeiron aoriston</i>	308
7.2.3 Barbarská současnost projektu abecedy	316
7.2.4 Média z válečné gramatiky	320
7.3 Velká data z metafyzického média	328
7.3.1 Napodobeniny trvale přepočítávaných napodobenin	328
7.3.2 Kdo si hraje, nezlobí – a vytváří bohatství jiných	334
7.3.3 Nová velká data v zajetí starých velkých pojmů	341
7.4 Emancipace (s) metafyzickým médiem	349
7.4.1 Algoritmická stvoření osudu	349
7.4.2 Dioptrika ontologického rozvratu	357
7.4.3 Virtuální klam sebeurčování	365
Závěrem	375
LITERATURA	379
Literatura k filosofii médií	381
Literatura ostatní citovaná	399
REJSTŘÍKY	409
Rejstřík jmenný	411
Rejstřík věcný	415
Seznam tabulek	421
RÉSUMÉ	427
Filosofie abecedních médií. Od křemíku do křemíku	429
Philosophy of Alphabetic Media. From Silicon To Silicon	433
Philosophie der alphabetischen Medien. Von Silizium zu Silizium	439
Philosophie des médias alphabétiques. Du silicium au silicium	445
Filosofía de los medios alfabéticos. De silicio a silicio	451
Философия алфавитных медиа. От кремния к кремнию	457

„Křemík je příroda počítající sebe samu...
jedna část hmoty počítá tu zbývající.“

Friedrich Kittler¹

„Kdo chce číst knihy, ať si je napíše sám.“

Sans-eat²

¹ V rozhovoru pro časopis *Theory, Culture & Society* (Gane – Sale 2007: 324; orig. „Silicon is nature calculating itself[...] one part of matter calculating the rest of matter.“).

² V rozhovoru v knize *Vinnetou*, díl třetí, *Na válečné stezce* (May 1939: 275; orig. „Wer Bücher lesen will, mag sie sich selbst schreiben.“).

ÚVODEM

Předkládaná kniha o *filosofiích abecedních médií* podává analytický přehled hlavních problémů, které stimulovaly a diferencovaly rozvoj filosofii médií od biblických sporů o stará a nová média až po dnešní filosofické diskuse o počítači a internetu. Pohled do starověku ukazuje podivuhodné schopnosti lidí bez písma zabývat se problematikou médií způsobem, který si co do úrovně formulování problémů a jejich řešení nijak nezadá se současnými filosofiemi médií. Pohled do současnosti zase ukazuje podivuhodné schopnosti posledních abecedních médií, počítače a sítí, vyvolávat problémy, které se již kdysi řešily, ale zapomnělo se na to.

Výraz *abecední média* má připomenout, že jiná média prostředkující mezi lidmi zatím nevznikla: již více než tři tisíce let všechna komunikační média mají co do činění s abecedou. Pokud by zmizela abeceda, zmizel by celý náš svět i s počítači. Ocitli bychom se celkem rychle někde v časech končícího neolitu, kdy měla motyka pro tehdejší lidi stejnou cenu, jakou má dnes pro nás elektrárna. Kdo se pozorně zadívá do kteréhokoli současného média, uvidí, že na jeho dně je abeceda: co je DNA obecně pro život, to je ABC pro život lidí a strojů. Abeceda se zpředměťňuje nejen v písmu, ale též v předmětech podle písma vytvořených.

Nutno dodat, že abeceda má mnoho podob, nejen tu naši.³ Abeceda písma dévanágarí pro zápis sanskrtu má 46 znaků, ale abeceda jazyka rotokas (Šalomounovy ostrovy) vystačí s 12 písmeny latinky. – Setkání Kublajchána s benátským cestovatelem Marcem Polem v roce 1275 bylo též setkáním tří abeced: staré ujgurské, zavedené Čingischánem, nové abecedy Pagba lámy s 38 kvadrátními znaky zavedené Kublajchánem, a latinské abecedy. – V prvním popisu materiálního zpředmětnění Booleovy algebry v elektrických spínacích obvodech, sepsaném Akiro Nakašimou, vidíme japonské abecedy.

Rozmanitost abeced lze názorně předvést: *abeceda* se píše také jako *آبجد*, *アルファベット*, *एददेमल* nebo *азбыка*, *அகரவரிசை* a v dalších podobách, které

³ Pokud se v knize občas vyskytne zmínka o *třech tisíciletích existence abecedy*, míní se tím existence abeced od fénické (asi 12. stol. př. n. l.) přes řeckou k latinské.

nabízí poslední abecední médium, počítač v síti, skrze internetový překladač firmy Google. Ten by však nevznikl bez matematiky, algebry a algoritmů. Ale ani matematika, ani algoritmus, ani algebra nevznikly v žívu latinské nebo řecké abecedy: na dně počítače a internetu nakonec leží abeceda, ale ne jedna, je jich tam víc. Výraz *abeceda* je tak jenom zkratkou.

Téměř tři pětiny textu, tj. první tři části knihy, pojednávají o problematice historicky starší, která je však navzdory svému stáří aktuální i dnes, kdy se staré problémy opakují v novém odění: například rysy sporu o stará a nová média u Platóna rozpoznáváme též v současných sporech o *knihu a digitální média* v procesech vzdělávání. Dvě pětiny textu knihy, poslední dvě části, se zabývají problémy, jež v době před počítačem vypadaly jinak: například rozdíl mezi prací za mzdu a zábavou, dříve jasný, se surfováním po internetu mizí.

Pojednat o filosofických otázkách spojených s počítačem nelze neutrálně, bez volby určité filosofické metodologie. V posledních dvaceti letech vyšlo několik knih věnovaných otázce *nových médií*, pod kterýžto krajně vágní pojem podle všeho spadají média digitální. Po prostudování prací, které se před deseti, dvaceti lety ve světě zhusta citovaly a dnes se – poté co byly přeloženy – hojně citují i u nás, lze dojít k jednomu závěru: co jsou to *nová média* se z knih Jaye Davida Boltera, Marka Hansena, Lva Manoviche a dalších nedozvíme. Není se co divit: rozsah pojmu, jehož predikátem je *chronologické* určení, se *ontologicky* určuje těžko. Na to přišel už Jan Werich (2005), když vysvětloval potíže s určením pojmu *středověk*, který také něco vymezuje chronologicky: aby se *středověk* udržel tam kde má, *uprostřed* dějin, musí s dějinami neustále držet krok a postupovat vpřed, jinak by přestal být *středověkem*, neboť by nezůstal *uprostřed*. Stejně by to musela udělat nová média, aby byla stále nová.

Nicméně – mezi knihami o nových médiích se najdou nejméně dvě, jejichž hodnota netkví v logicky chybné inventarizaci přesného počtu vlastností nových médií (Manovich 2018) nebo ve stanovení klíče (Bolter – Grusin 2000) k digitálním médiím v remediaci, který nic neodemyká, nýbrž v něčem mnohem cennějším: v návrhu *účinné metody zkoumání digitálních médií*, metody, která je stejně stará, jako lidské poznávání, ale občas zapomínaná. Jestliže dobrá otázka je poloviční odpověď, pak dobře zvolená metoda je jistota efektivního zkoumání.

Mike Sandbothe v práci *Pragmatische Medienphilosophie: Grundlegung einer neuen Disziplin im Zeitalter des Internets* (2001) a Mark Boris Nikola Hansen v knize *New Philosophy for New Media* (2004) nezávisle na sobě navrhli: kdo se

chce dozvědět, co jsou nová média, nechť zjistí, co *nového* s těmito médii lidé *dělají*. Kromě tohoto záměru Sandbothea a Hansena filosoficky nespojuje nic. Sandbothe vyznává rortyovský neopragmatismus, Hansen je bergsonovský fenomenolog. Společně mají jenom jedno: filosofický *pragmatismus*.

Sandbothe (2001: 104–105, 112) zdůraznil, že pragmatické filosofii médií musí jít o praktické používání médií v konkrétní pozorovatelné situaci, a proto se přednostně zaměřuje na technická (pozorovatelná) přenosová média. Hansen (2004: 10; 2006: 300) vysvětlil, že jako nejúčelnější se mu jeví sledování (pozorovatelné) tvorby umělců, kteří používají digitální média, a proto se přednostně zaměřuje na oblast artefaktuality – ne však artefaktuality ve smyslu produkce artefaktů, nýbrž ve smyslu jejich oběhu.

Technická přenosová média a oběhová *artefaktualita* jsou pojmy, které se obsahem i rozsahem překrývají, jen důraz na uměleckou tvorbu činí Hansenův záběh užším. Co tedy oba filosofové navrhli: nejprve pozorovat, potom myslet; nejprve myslet, potom interpretovat. Ale myslet a interpretovat pragmaticky, což znamená vzhledem k *budoucím* cílům, nikoli vzhledem k minulým závěrům. Zkoumat, co a jak lidé s novými médii dělají, je heuristicky účinnější než zkoumat, co si lidé o nových médiích myslí nebo co o nich říkají.

Pragmatická filosofie médií se jeví jako optimální první krok ke zkoumání otázek, jež jsou otevřené, nemáme na ně jasné odpovědi, a nějakou dobu to tak ještě zůstane. Proto jsou poslední dvě části knihy zpracovány z hlediska pragmatické filosofie. Ta rozliší nejméně dva způsoby užívání digitálních médií: ťukání do kláves s cílem nakoupit v e-shopu je něco jiného než ťukání do kláves s cílem napsat software. Pragmatickým používáním počítačů musí filosofie médií začínat, protože médium je vždy *médium používané* člověkem. Již ta nejjednodušší otázka týkající se komunikace nás nasměřuje k pragmatickému filosofování: „*Na otázku Jak víme, že jsme skutečně komunikovali? neexistuje žádná definitivní odpověď kromě pragmatické, která může naše různá počínání uznat za jakýsi druh součinnosti*“ (Peters 1999: 269) – a praktická součinnost je vlastně jediným kritériem komunikování, a tudíž i používání médií v procesech zprostředkování.

Pragmaticky může postupovat i čtenář této knihy – nemusí ji číst popořádku, ale vzhledem k cílům, ke kterým chce svým čtením dospět. Lze začít kteroukoli ze sedmi částí. Stejně tak se dá kteroukoli částí pokračovat, neboť jednotlivé části jsou tematicky uzavřené. Ale části knihy i kapitoly na sebe logicky navazují, a tak čtení popořádku by mohlo usnadnit orientaci v problematice. K rozhodnutí, čím

začít, případně čemu se raději vyhnout, mohou napomoci rejstříky na konci knihy a následující průvodce všemi kapitolami:

První část **Filosofie a filosofie médií** vysvětluje, jak filosofové pohlíží na vznik filosofie médií, jaké problémy podnítily rozvoj současné filosofie médií, a kdo má jaký podíl na tom, že se filosofie médií vůbec objevila. Kapitola „Filosofické vzpomínání na média“ sděluje, že filosofie médií tu už jednou byla, vytvořil ji Platón, ale filosofové na to zapomněli, a tak ji od poloviny 20. století museli objevovat znovu. Nejdůležitější filosofické impulsy k tomu přišly z Kanady (Harold Innis), z Francie (Jacques Derrida) a z Německa (Friedrich Kittler), nejdůležitější vědecké podněty přišly z teorie informace a z kybernetiky. S nimi se šířily i různé pojmy a metafory, filosofií nepoužívané nebo používané málo, s nimiž se muse-la vznikající filosofie médií vyrovnat. Otázkám základních pojmů filosofie médií je věnovaná kapitola „Posel a listonoš, kanál a rozhraní“, v níž se analyzují snahy o filosofické rozpracování modelových principů dvou kategorií: *médium* (prostředek, prostředí) a *mediace* (zprostředkování). Jde o angelologický princip, poštovní princip, angeletický princip a princip posla jako triadické modely, opoziční vůči dyadickému modelu teorie informace. Stručné dějiny pojmů médium a mediace popisuje kapitola „Médium, mediálnost, mediatizace“, kde jsou zavedeny a vysvětleny také další relativně nové pojmy filosofie médií – *mediálnost* a *mediatizace*, které nemají protějšky v současném infromatickém myšlení. Zdůrazněný a doložený je tu fakt, že problematika médií a zprostředkování vznikala a rozvíjela se v rámci zkoumání přírodních jevů, nikoli v rámci zkoumání komunikace mezi lidmi.

Druhá část **Prvotní mediologie** komentuje nejstarší poznatky o médiích, které vznikly ve starověké Mezopotámii, Indii a Levantě. Tyto tři oblasti spojovaly už v archaických dobách podobné nebo dokonce identické názory na místo a úlohu *řeči* a *ducha* ve světě lidí a bohů, které se později odrazily ve starořeckém myšlení. Název kapitoly „Dvojí stvoření světa“ připomíná názorovou shodu učenců starověkých civilizací, kteří od Číny až po Středozevní moře věděli, že vznik *písma* znamenal druhé stvoření světa. *Zápis* a *motyka* byly hlavními médii sumerské civilizace, jimž byla věnována teoretická pozornost mýtů, zvláště pak boha Enlila. Ale ještě před filosofováním o písmu se starověcí učenci důkladně zabývali mluvenou *řečí*, což dokládají staroindické vědy a upanišady, jejichž moudrost je předmětem komentářů v kapitole „*Brahma září, když člověk mluví*“. Upanišady ukazují, jak starověké indické myšlení vyřešilo filosofické otázky spojené s řečí v empirických a metafyzických výkladech. Řešení upanišad je srovnáváno

s tezemi moderní filosofie řeči (Martin Heidegger), aby vynikla vysoká úroveň staroindického zpracování problematiky. O vysoké úrovni starého indického myšlení vypovídá i první algoritmický systém, formálně podobný současným programovacím jazykům, který vznikl v Indii už před dvěma a půl tisíci lety (Pánini). Kapitola „*Napsal na ty desky slova*“ prezentuje spor o stará a nová média, zachycený v knihách *Tóry* na případu písma a starších zobrazovacích médií. Mojžíšem opakovaná implementace písma do života Izraelitů spolu s jeho fyzickým strádáním během božího diktátu Desatera vypovídají o civilizačním významu abecedního písma, poprvé napsaného božím prstem, tudíž písma digitálního.

Třetí část **První filosofie abecedních médií** je věnovaná Platónově filosofii, která poprvé v dějinách evropského myšlení formulovala a řešila problémy znovu se objevující v současných filosofích, jak je zaznamenaly Platónovy dialogy. Hlavním tématem kapitoly „Hlas básníkům, písmo filosofům“ je spor o nové *technické* médium, *písmo*, probíhající na pozadí staleté homérské orální tradice. Platón ukázal na výhody a nevýhody jak písma, tak řeči, aby písmo spojil s pravdou, zákonem a mravností, kdežto další osud řeči s rétorikou a s oslavným básněním. Snaha zachovat co nejvíce předností poezie v písemném projevu je patrná v Platónově volbě dialogu jako žánru, jenž je pro filosofování nejvhodnější. Proč Platón vylučoval starší kulturní média, poezii, rétoriku a divadlo, z filosofie, vědy a politiky, vykládá kapitola „Pravdu prózou, oslavy poezii“. Poetické zpěvy a rétorické triky nevedou ani k pravdě, ani k blahu obce a jen částečně přispívají k výchově, vzdělání a právní při. Naproti tomu nová kulturní média, próza a filosofie, jsou tím pravým způsobem zprostředkování pravdivého poznání, dobré výchovy i dobrých zákonů obce. Podmínkou však je mravnost filosofického písaře a zneprístupnění písma lidu, neboť množství nemůže být filosofické. Kapitola „Druhá filosofie o první filosofii“ je věnovaná zjednodušujícím výkladům a posudkům Platónovy filosofie řeči, poezie, písma a prózy v dílech torontských metafyziků médií Harolda Innise, Marshalla McLuhana a Waltera Onga. Vysvětlení logických a historických jednostranností ve výkladech těchto autorů má za cíl zbavit Platónovu filosofii médií dosud přetrvávajících zkreslení, z nichž vychází mylně jako odpůrce písma coby paměťového média.

Čtvrtá část **Druhá filosofie abecedních médií** se zabývá texty zakladatelů současné filosofie médií, Harolda Innise a Jacquesa Derridy, a tematizuje problémy, jejichž řešením oba myslitelé ustavili základy současné filosofie médií. Kapitola „Čas mluvení, prostor psaní“ je věnovaná rozborům Innisovy filosofie prostoru a času *v médiích*, a filosofie médií *v čase a v prostoru*. Výklad Innisovy teorie

sklonu komunikace k vytváření monopolů médií vysvětluje jeho tezi mediální (ne)rovnováhy, kterou lze v různých obměnách najít i v dalších současných filosofických médiích. Hlavním tématem kapitoly „Písmo před řečí“ je Derridova filosofie *pra-písma*. Běžné chápání *časového* vztahu řeči a písma (napřed byla řeč, potom písmo) a *reprezentační* funkce písma (písmena jsou reprezentace hlásek) Derridova teorie *pra-písma* rozvrátila. Teorie tělesného *pra-psaní* dotykem nebo gestem spolu s teorií genealogického záznamu v mluvené řeči souzní s fenomenologií tělesnosti médií (Maurice Merleau-Ponty, Mark B. N. Hansen) a je jí potvrzována. Filosofie *pra-písma* postavila do nového světla i problém orálnosti a gramotnosti, čemuž je věnovaná kapitola „Řeč před písmem“. Spekulace o *čistě* orálnosti (Marshall McLuhan, Walter Ong) jsou v této kapitole konfrontovány s empirickými výzkumnými poznatky (Alexandr R. Lurija, Claude Lévi-Strauss) o logice myšlení a vyjadřování jedinců v kultuře bez písma. Výsledkem je zjištění o nesouměřitelnosti základních funkcí myšlení/řeči jedinců kultury gramotné a jedinců kultury orální. Nehledě na lingvistické výzkumy, které nově prokázaly mylnost tvrzení o čistě orální povaze řecké kultury před zavedením alfabety nálezy prvků východní literatury (Gilgamesh) v údajně čistě orální homérické poezii.

Pátá část **Metafyziky abecedy** se zabývá filosofiemi založenými na tezi, podle níž je abeceda *viditelným transcendentálním a priori* našeho světa. Kapitola „Svět z abecedy“ shrnuje filosofická hodnocení funkce abecedy, původně spojující jazyk, hudbu a matematiku, a důvody rozpadu této jednoty. Ukazuje, že svět vznikající řečí je jiný než svět vytvářený abecedním písmem, že svět pergamenového monopolu je jiný, než svět papírového oligopolu. Závislost myšlení na abecedním písmu je nejlépe potvrzovaná rozvojem matematické symboliky a formalizace. Fakt tisíců let existence abecedního písma v rukopisné podobě otevírá problém ontologie rukopisu v kapitole „Svět z rukopisů“. Rukopis je viditelným zpředmětněním jedinečné *tělesnosti* a viditelným zpřítomněním jedinečné *minulosti*. Vedle problémů *aury* a *autenticity* zakládá rukopis nejen problém *analogového* a *diskrétního* psaní, ale také problém dějnotvorné konkurence ruce – svitek – rukopis *vs.* ruce – kodex – rukopis, z níž vyšla vítězná skladba ruce – kodex – rukopis, působící i v naší době. Kapitola „Svět z klávesnic“ vysvětluje zásadní roli klávesnice v procesu *diskrétního* psaní, jenž je fakticky klávesovou *signalizací* stroji, nikoli psáním. Vazba mezi klávesnicí a nelineárním čtením – tabulkovým, diagramatickým a extenzivním – ukazuje zásadní roli klávesnice v intenzifikaci procesů formalizace, geometrizace a matematizace myšlení a světa od konce 19. století. Záporné hodnocení strojopisu ve prospěch rukopisu (Heidegger) je mylné – abecední rukopis byl od

samého počátku dvojí, jak analogový (tah), tak diskrétní (tesání). Kromě toho – klávesnice opět sjednocuje hudbu a matematiku v syntetizátorech.

Šestá část **Eschatologie abecedních médií** se zaměřuje na problém *konce dějin*, který má své varianty i ve filosofích médií. Kapitola „Média na *konci dějin*“ vysvětluje původ ideje konce dějin v augustiniánské adaptaci starozákonní eschatologie, již Augustin založil západní filosofii dějin. Přímé spojení dějin s médii provedl Giambattista Vico, na jehož koncepcce navázaly jednoduché filosofie dějin v minulosti. Kapitola „Konec dějin z konce *civilizace*“ rozebírá filosofii mediasfér Régise Debraye, podle něhož logosféra, grafosféra a videosféra vykazují vývojovou logiku, která dělá z videosféry mediální prostředí poslední fáze rozvoje západní civilizace. Trvale slábnoucí akceschopnost Západu potvrzuje nejen znehybňování těl uživatelů digitálními médii, ale též ne-městský ráz dění ve videosféře. Kapitola „Konec dějin *sensu stricto*“ komentuje teze Viléma Flussera o pre-historickém obrazu, historickém písmu a post-historickém technooobrazu, v nichž je zachycena logika směřování dějin médií k jejich konci. Digitalizace ohlašuje konec dějin, ale současně též počátek nového způsobu kódování světa technickými obrazy. Podobně smýšlel i Paul Virilio, jehož dromologickou filosofii dějin analyzuje kapitola „Konec dějin z *rychlosti*“. Digitální média, jež jsou prvními médii zpracování a přenosu informace rychlostí světla, zrušila svázanost času a lidí s fyzickým prostorem, čímž zrušila dějiny jako čas etnik/národů na určitém území. Časoprostor je střídán rychloprostorem digitálních médií a nelze jej trvale spojit ani s časem, ani s lidmi: dějiny skončily. Což je i názor Friedricha A. Kittlera, rozebíraný v kapitole „Konec dějin z *myšlení*“. V souladu s Heideggerovou filosofií dospěl Kittler k poznatku, že v počítačové éře se *logos*, v němž se vyjevuje bytí, přemístil z řeči a písma do počítačového stroje, který podobně jako kdysi abeceda, sjednocuje hudbu, řeč a matematiku jedním algoritmem. Tím skončily nejen písemné dějiny, ale též na abecedě závislá filosofie, takže myšlení může začít znovu jako myšlení (s) počítačem.

Sedmá část **Poslední abecední média** se věnuje filosofiím počítače, velkých dat a emancipace člověka. Na otázku, která filosofie se jeví k prozkoumání problémů spojených s digitálními médii jako nejvhodnější, odpovídá kapitola „Pragmatismus digitický, digitální a filosofický“. Rozlišuje dvě kultury uživatelů počítačů: *digitickou*, která vzniká používáním počítačů neodborníky, a *digitální*, která je kulturou tvůrců počítačů. Dvojitá počítačová kultura zakládá přinejmenším i dvojí pragmatickou filosofii digitálních médií. „První metafyzické médium“ je název další kapitoly, ale též filosofické pojmenování počítačového stroje. Počítač je metafyzické médium, které matematicky tvoří podstaty možných jsoucen

podobně, jako je dříve vytvářela metafyzika. Metafyzická funkce brání začlenění počítače *mezi* digitální média, neboť počítač je jejich podkladem a podmínkou. Metafyzickou podstatou vytvářenou počítači jsou programy ke spočítání velkých dat, jejichž filosofickým souvislostem se věnuje kapitola „Velká data z metafyzického média“. Tvorba velkých dat otevírá filosofické problémy digitické *práce* a digitální *sebe prezentace*, podmíněné dosud nepoznanou intervencí matematiky do smyslovosti a rozumnosti uživatelů počítačů. Kapitola „Emancipace s metafyzickým médiem“ sleduje, jak se používání počítače v síti odráží ve filosofii emancipace člověka. Algoritmy počítačů, velký software a vektory určené síťmi jsou dnes novou, abstraktní dimenzí starého konfliktu mezi určováním a sebeurčováním jedince. Digitální nevolnictví a digitální emancipace jsou nová pojmenování zúčastněných stran starého rozporu, v němž je konfliktní *zprostředkování* umocněno posledním abecedním médiem, univerzálním strojem, na který obě strany delegují některé své pravomoci.

* * *

V knize je z textu kapitol I–VII věnováno asi 30 % filosofické problematice předpočítačových médií (kap. II, III, IV) a zhruba 22 % se zabývá filosofickou problematikou počítače a počítače v síti (kap. VII). Kdyby ale měl rozsah těchto čtyř kapitol odpovídat oněm zhruba třem tisíciletím trvání abecedních médií, byl by poměr jiný: sedmdesáti letům existence počítače by odpovídalo zkrácení textu kap. VII z 22 % na něco málo přes 2 % a dvaceti letům Webu 2.0 by odpovídalo zkrácení téhož na pouhých 0,7 % textu; kdyby se měl rozsah jednotlivých částí textu řídit většinovými způsoby používání počítačů, nijak zvlášť by se to nezměnilo, protože s počítačem se většinou zachází jako s předpočítačovými médii: knihou, diářem, telefonem, fotoaparátem, kalkulačkou, televizí, novinami. A s interaktivním displejem se zachází stejně, jako s hliněnou tabulkou před šesti tisíci lety v Sumeru.

A stejně jako dnes, ani tenkrát nebyly do tabulek vpisovány odpovědi na všechny otázky, které si tehdejší lidé kladli. Tak i v této knize zůstávají některé otázky bez odpovědí a některé formulace bez otázek: bude tudíž na samotném čtenáři, zda a jak na takové otázky odpoví, a zda a jak takové formulace doplní otázkami.

Olomouc, léto 2020.

Dobré a včasné rady bývají k nezaplacení. Zvláště takové, které mi v hojné míře po tři roky poskytoval odborný redaktor a editor této knihy, kolega Mgr. Martin Foret, Ph.D. z Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, za což mu srdečně děkuji.

Autor.

REJSTŘÍKY

REJSTŘÍK JMENNÝ

- Acerbi, F. 187
Abakuk 101
Adorno, T. W. 32, 34, 55, 103
Al Chvárizmí 232
Ampuja, M. 68
Aristoteles 127, 134, 164
Armitage, J. 265
Aššurbanipal 79
Augustinus Aurelius 80, 81, 102–104, 109, 131, 205, 225–228, 230, 231, 245, 249, 257, 264, 351
Bachmannová–Medicková, D. 23
Barker, M. 319
Becker, K. 320, 352, 356, 359, 367, 368
Beller, J. 68, 315, 323, 333, 338, 339, 340, 345
Benjamin, W. 32, 57, 143, 153, 196–199, 325, 326
Bělohradský, V. 33
Bigelow, J. 321
Blažek, V. 97
Blumenberg, H. 49, 51
Bolter, J. D. 10, 132, 305
Bolz, N. 372
Boole, G. 9, 25, 153, 162, 208, 231, 232, 321
Borges, J. L. 29, 34, 272, 273
Bostrom, N. 208, 293, 296, 359
Braudel, F. 230, 231, 232, 233, 238, 245, 248
Bredekamp, H. 67, 180, 254
Bregerová, C. 218, 273
Briggs, R. 314
Brownová, S. 68, 366
Buddha 75
Capuro, R. 41, 51
Castells, M. 151, 355, 356, 365
Clausewitz, von C. 322, 323
Cayley, J. 210, 329, 355, 360, 361, 363
Couldry, N. 63, 67, 328, 362
Cubitt, S. 44
Davis, M. 304, 311
Debord, G. 33, 34, 139, 370
Debray, R. 15, 27, 30, 33, 43, 154, 160, 234, 236–247, 259, 261, 271, 276, 297, 344
Deleuze, G. 34, 208, 304
Dercon, C. 262
Derrida, J. 12, 13, 14, 28, 33, 34, 45, 60, 81, 87, 97, 118, 139, 140, 141, 156–169, 171, 189–191, 194, 237, 242, 250, 257, 258, 268, 276, 283, 291, 369
Descartes, R. 30, 123, 165, 232
Dewey, J. 58, 283, 286, 289
Dewey, M. 254
Dijck, J. van. 196, 197
Druckerová, J. 330, 331
Dvořák, T. 302, 303, 326
Eco, U. 161, 189, 211, 316, 317, 318, 368
Einstein, A. 354
Eliade, M. 226
Elohim 83
Engell, L. 39
Engels, B. 339
Enlil (bůh) 12, 76, 80, 81, 102, 218, 315
Epikuros 219
Espositová, E. 355, 358
Flusser, V. 15, 28, 55, 98, 104, 105, 151, 171, 183, 209, 215, 232, 234, 235, 239, 242, 247, 248–258, 263, 264, 266, 276, 277, 290, 297, 313, 326, 329, 339, 369

- Foucault, M. 28, 29, 30, 59,
74, 139, 176, 192, 197,
208, 213, 215, 216, 235,
237, 244, 276, 300, 301,
344, 345, 356, 364–366
- Franck, G. 369, 370
- Friesen, N. 31
- Fuchs, Ch. 154, 324, 328,
331, 333, 335–339,
340, 342–345, 348,
356, 365, 366
- Gabryšová, J. 35, 36, 38,
244, 317
- Galloway, A. 305, 307,
313, 362
- Gane, N. 7, 347
- Gibsonová, T. G. 111,
132, 134
- Gilgameš 14, 91, 92, 131
- Gnoli, G. 75
- Goff, Le, J. 206, 238
- Columbia, D. 246, 247,
254, 267, 287, 302, 320,
324, 368
- Guillory, J. 57
- Hagen, W. 35
- Hansen, M. B. N. 10, 11,
14, 87, 158, 189, 197,
281, 282, 284, 367
- Hartmann, F. 23, 26, 30,
31, 123
- Hassan, R. 203, 245, 370
- Hašek, J. 218
- Havelock, E. A. 32, 34,
113, 114, 122, 129, 130,
131, 133, 134
- Hegel, G. W. F. 134, 191,
230, 240, 255, 273, 285,
317, 318
- Heidegger, K. 272
- Heidegger, M. 13, 15,
22, 30, 33, 36, 86, 89,
90, 100, 141, 192, 193–
194, 199, 217, 218, 219,
245, 251, 270–273,
285, 319, 320, 344, 346
- Heilmann, T. A. 186
- Henrich, D. 160
- Hepp, A. 63–67
- Hérodotos 43
- Hladký, V. 308
- Hoffmannová, J. 28
- Horáková, J. 294, 348
- Horkheimer, M. 32, 34,
56, 57, 103, 143
- Horyna, B. 49
- Hruška, B. 83
- Hubík, S. 259
- Hug, T. 23
- Huntington, S. P. 245,
246, 247
- Chartier, R. 179, 180,
204, 205, 210, 214
- Chippindale, C. 329, 330
- Chudý, T. 346, 370
- Innis, H. A. 12, 13, 14,
28, 31, 32, 34, 112, 127,
129, 130, 132, 134, 139,
140, 141, 142–155,
159, 163, 170, 172, 174,
177, 178, 184, 185, 186,
191, 194, 204, 210,
216, 229, 258, 265, 318,
325, 338, 344, 361
- Jacobs, A. 27, 267
- James, W. 58, 283, 285,
286, 288
- Ježiš 40, 80, 103, 227
- Kadvany, J. 315
- Kak, S. C. 314, 315
- Kant, I. 28, 60, 61, 174,
209, 288, 291, 330, 352,
353, 354, 355
- Kaplan, A. 188, 234
- Kittler, F. 7, 12, 15, 22,
32, 33, 57, 62, 134, 140,
157, 163, 164, 179, 183,
186–189, 192–194,
203, 204, 208, 209,
215–218, 220, 234,
237, 247, 250, 253, 254,
257, 270–277, 297,
304, 305, 315, 319, 320,
322, 325, 326, 342, 347,
363, 372
- Klíma, J. 79, 96, 183
- Kočandrlé, R. 308
- Kolman, V. 165, 188
- Konfucius 75

- Kratochvíl, Z. 308
- Krämerová, S. 23, 24, 25,
31, 33, 34, 39, 41, 42,
45, 52, 57, 61, 63, 67,
180, 254
- Krotz, F. 63–65, 67
- Krtilová, K. 39
- Kuneva, M. 333
- Kurose, J. F. 47, 323
- Kücklich, J. 335, 336
- Levin, V. I. 321
- Lévi–Strauss, C. 14, 173,
175, 290, 291, 358
- Lorenz, M. 48
- Lotringerová, S. 263
- Luhmann, N. 39, 48, 129,
160, 311
- Lurija, A. R. 14, 172–176
- MacDonald, D. R. 132
- Manovich, L. 10, 302,
303
- Marx, K. 25, 57, 99, 134,
139, 230, 240, 268, 285,
286, 328, 335, 336,
338–345, 347, 351, 367
- Manheim, E. 63
- May, K. 7
- Mazzoleni, G. 63
- McLuhan, E. 229
- McLuhan, M. 13, 14,
27, 28, 31–34, 39, 49,
51, 112, 113, 127–130,
132, 134, 139, 150, 151,
154, 166, 177–179,
184–186, 191, 203,
205–207, 209, 229,
230, 267, 275, 290, 323,
330, 361
- Meletinskij, J. M. 226
- Merrin, W. 320, 324
- Merleau–Ponty, M. 14,
25, 87, 346
- Mojžiš / Moše 13, 44, 74,
75, 77, 95–105, 109,
217–219
- Müller, L. 185, 206, 207
- Münker, S. 23, 25, 27,
294
- Musaši, M. / 宮本 武蔵 164
- Nabū (būh) 79
- Nakašima, A. / 中島 9, 38,
94, 321
- Neef, S. 158, 196, 197
- Nietzsche, F. 21, 81, 83,
93, 141, 219, 272, 273,
289
- Novotný, F. 109, 114,
120, 122, 133
- Ong, W. J. 13, 14, 34,
112, 113, 116, 128–
130, 132, 134, 158,
166–168, 172, 177–
179, 184, 186, 225
- Owen, J. M. 200, 219
- Pandey, K. 93, 314
- Pánini 13, 93, 314, 315
- Parikka, J. 36, 338
- Peirce, C. S. 43, 52, 57,
58, 60, 67, 73, 93, 135,
160, 161, 163, 164, 240,
283, 286, 288, 289
- Platón 10, 12, 13, 22, 23,
29, 30, 34, 53, 66, 73,
92–94, 101, 103, 105,
109–135, 156, 159,
165, 166, 187, 190,
195, 200, 271, 288,
296–298, 308, 309,
312, 319, 353
- Plechl, O. 321
- Poe, M. 28, 34, 124, 150,
215, 296, 297
- Post, E. L. 93, 313, 314,
315
- Postman, N. 31, 32, 179,
334, 335
- Pythagoras 75, 94, 272,
274, 308, 363
- Raible, W. 66, 67, 134,
163, 212, 230, 231, 248
- Rao, T. R. N. 315
- Ravel, M. 219
- Redhead, S. 259
- Rifkin, J. 371
- Ritter, A. 321
- Ropponen, V. 175, 176

- Rorty, R. 23, 58, 283, 84,
286–289, 292, 293
- Ross, K. W. 47, 323
- Sale, S. 7, 347
- Sandbothe, M. 10, 11,
283, 284, 289, 293, 294,
355, 357
- Sandovalová, M. 337,
340, 345
- Saxena, P. 93, 314
- Saxena, V. 93, 314
- Seel, M. 125
- Sevignani, S. 336, 342,
343
- Schmitt, J.–C. 206
- Schrott, R. 131
- Schulz, W. 63
- Schütz, A. 331
- Schütze, F. 23
- Shannon, C. E. 3, 27, 37,
38, 39, 40, 42, 48–51,
52, 73, 101, 231, 232,
244, 267, 313, 318, 321
- Simanowski, R. 295, 340,
345, 356, 361, 362, 365
- Slouka, J. 307
- Smythe, D. W. 334,
335–337
- Sokrates 80, 118, 127
- Spitzer, L. 35
- Stanković, R. S. 321
- Stibitz, G. 321
- Ströhl, A. 179, 248
- Sutherland, T. 134, 135
- Šestakov, V. I. 321
- Tašmētu (bohyně) 79
- Terranovaová, T. 335–337
- Tesla, N. 36–38, 261, 323
- Thompson, J. B. 63, 207
- Toynbee, A. 75
- Turing, A. 31, 50, 51, 59,
80, 93, 101, 165, 166,
250, 254, 268, 272, 274,
275, 293, 303, 304,
307–316, 318–320, 328
- Väliverronen, E. 63
- Valéry, P. 245
- Vančura, L. 66
- Vanderdorpe, C. 212
- Vanžura, M. 298
- Vico, G. 15, 193, 194,
227–230, 236, 317
- Virilio, P. 15, 27, 33, 43,
68, 76, 96, 151, 160,
234, 236, 242, 244, 247,
248, 250, 259–269,
271, 276, 277, 297, 298,
325, 326, 352, 365, 370
- Voit, P. 195, 205
- Vopěnka, P. 314, 325
- Walker, C. B. F. 77
- Warková, M. 154, 332,
333, 338–340, 345,
349, 350, 362, 363, 366,
367
- Weaver, W. 37, 267
- Weber, M. 59
- Weber, S. 26, 27, 51, 60,
61
- Werich, J. 10, 121, 211
- Whitehead, A. N. 109,
306
- Wiener, N. 50, 51, 101,
313, 321
- Wittgenstein, L. 21, 23,
30, 121, 219, 239, 244,
283, 285, 289, 291–
293, 311
- Wittgenstein, P. 219
- Zaratuštra 75
- Zbavitel, D. 74, 85, 86

REJSTŘÍK VĚCNÝ

- a priori* 29, 188, 195,
291, 295, 356
- abeceda / abecední – *passim*
- aisthetizace 45, 48, 61,
62, 238, 245, 340
- algebra 9, 10, 25, 30,
104, 118, 141, 153, 165,
171, 176, 232, 233, 315
- Booleova 9, 25, 153,
162, 188, 208, 231, 321
- algoritmus 10, 15, 16,
25, 26, 48, 59, 79, 93,
94, 163–165, 189, 208,
216, 256, 273, 304–
315, 328, 357, 358,
362–366, 372
- analogové 15, 55, 196,
202, 203, 210, 217, 218,
251, 300
- anděl 3, 39, 40–43, 54,
353
- angareion* 43, 73
- apeiron aoriston* 6, 37,
208, 312
- Aštádhjáji* 93
- átman* 83, 85–90, 199
- barbar / barbaři 317,
319, 359, 366
- a geometrie 325
- u Hegela 255
- barbarství 32, 318, 319,
326
- a matematika 319, 325
- digitální b. 360
- Eco o b. 316
- řecké a římské
pojetí 318, 319
- básníci u
Platóna 109–117
- básnictví – viz poezie
- Berešit (Genesis)* 73, 75,
83, 88, 91, 92, 99, 102,
103
- big data* – viz data velká
- brahma* 3, 12, 83, 85–90,
199
- capta* 329–331, 346, 357,
362, 365
- církev 81, 147, 152, 187,
204, 206, 241, 243, 334,
364
- civilizace 5, 15, 236
- čas – *passim*
- extenzivní a intenzivní
263, 264, 266
- lineární 132, 206, 230,
232, 233, 236
- pracovní a volný 336,
341, 342, 343, 345, 346,
371
- časoprostor 15, 42, 260,
262
- číslice 28, 74, 77, 93, 97,
153, 188, 204, 216, 232,
275, 313, 318
- čtení 14, 78, 104, 105,
119, 139, 142, 153, 163,
165, 177, 178, 192, 196,
201, 204, 205, 210, 289,
293, 295, 296, 302, 351,
337
- diagramatické 15, 52,
53, 208, 209, 211–215
- extenzivní a
intenzivní 213, 215,
236
- lineární 133, 215
- nahlas 89, 143, 179,
202, 211, 236
- tabulkové 209, 210–215
- data 169, 214, 235, 236,
262, 281, 305, 309, 320,
324, 328–331, 346,
356–358, 362, 365, 367
- osobní 333, 364
- velká 6, 15, 16,
234, 235, 294, 327,
328–333, 334, 338,
341, 346–348, 357,
359–363, 365, 367
- vymáhání d. 356, 362,
365
- demokracie 81, 124, 141,
154, 175, 202, 203, 204,
243, 266, 269

- dějiny 5, 15, 66, 81, 105,
160, 165, 171, 183, 187,
198, 204, 226–228,
230–232, 234, 235,
239, 241, 245, 250–
254, 257, 260–265,
273, 275–277, 322,
364, 375
– dějiny bytí /
Seinsgeschichte 165,
270–272
Deuteronomium
(*Devarim*) 100
diagram 52–55, 208,
211–213, 215, 300,
357, 361
diagramatika /
diagramatické 5, 15,
52, 53, 55, 204, 208,
209, 211–215, 300
dialektika 25, 102–105,
148, 190, 191, 251, 252,
309
dialektické 25, 88, 104,
251, 284, 361
digitální 6, 13, 15, 16,
219, 238, 255, 267, 276,
277, 298, 302, 304–
306, 318, 320, 323,
324, 333, 350, 354, 356,
359–362, 367–369, 371
– kultura – viz kultura
– média – viz média
– práce – viz práce
digitické 298, 15, 16, 97,
255, 283, 302, 346, 348,
354, 356, 358, 366, 368
– digitická kultura – viz
kultura
– digitická práce – viz
práce
diskrétní 14, 15, 89, 165,
190, 202, 203, 210,
216–218, 251, 276
diskursivita 139, 147, 171
divadlo 13, 105, 110,
122–126, 131, 243,
296, 297
doznávání 356, 364, 365,
366
dromokracie 259, 265
dromologie 259, 260
dromosféra 160, 236,
244, 260, 261
dromoskopie 260, 265
Egypt 44, 77, 78, 95, 119,
146, 194
ekonomie 238
– pozornosti 346,
369–371
elita 95, 98, 100, 104,
124, 204, 207
emancipace /
emancipační 6, 15,
16, 174, 184, 191, 266,
268, 294, 349, 351, 363,
368, 372
energie 189, 259, 264,
265, 266, 285, 376
entropie 215, 310, 320,
321
epistemologie 26, 353
estetika 32, 96, 105, 168,
169, 197, 199, 211, 275
eschatologie /
eschatologické 5, 15,
223, 225–227, 267,
269, 277
evangelium 41, 195
Exodus (*Šemot*) 73, 75, 77,
95, 98, 100, 102
fenomenologie 14, 25,
140, 259, 300, 330, 331
filosofie – *passim*
formalizace (*ad*
interpretace) 14, 15,
26, 94, 103, 187, 208,
220, 300–302, 308, 314
fotografie 32, 201, 250,
290, 305, 325, 330, 362
Genesis (*Berešit*) 73, 75,
83, 91, 92, 102
geometrie 53, 115, 116,
122, 144, 187, 232, 262,
263, 325
geometrizace 15, 26, 170,
208, 220
geopolitika 263, 266, 365
globalizace 65, 68, 263,
267
globalitarismus 267, 269,
298
grafika 116, 190, 213

- p
grafosféra 15, 236,
-
- 241–245
gramatika 52, 175, 176,
-
- 292
– války 323, 325
gramatologie /
-
- gramatologické 139,
-
- 134, 164, 165, 171
gramotnost 14, 119, 127,
-
- 129, 133, 134, 166, 167,
-
- 176, 185, 204, 252, 253,
-
- 351
hardware 189, 253, 276,
-
- 315, 343
harmonie 115, 274, 309,
-
- 310
historie 44, 135, 206, 208,
-
- 228, 234, 303
– hyper-historie 234, 235
hodnota 53, 110, 111,
-
- 113, 118, 50, 196, 263,
-
- 266, 268, 274, 286, 287,
-
- 316–318, 327, 333,
-
- 336, 339, 343, 346, 347,
-
- 367, 370, 371
– pracovní teorie h. 294,
-
- 337, 338, 342, 345
– směnná a užitná h. 334,
-
- 336, 338, 342
hranice a meze 316, 317,
-
- 318, 319, 353
hudba 5, 14, 15, 112, 125,
-
- 172, 186, 187, 215, 216,
-
- 254, 255, 272, 274, 275,
-
- 309, 310, 319, 352, 376
hybridní 41, 197, 204,
-
- 281, 302, 308, 324, 336
hypertext 212–215, 257,
-
- 357–359
chronopolitika 264,
-
- 266, 365
ideologie 91, 99, 104,
-
- 123, 134, 202, 226, 227,
-
- 236, 242, 245, 268, 297,
-
- 316, 318, 335, 343, 349,
-
- 356
– výpočetní techniky 268,
-
- 302
imperialismus 185, 323
impérium 51, 140, 146,
-
- 154, 185, 194, 246, 263,
-
- 264, 368
informace –
- passim*
- informatika 33, 110, 249,
-
- 250, 273, 274, 294, 321,
-
- 376
interpretace (
- ad*
-
- formalizace) 23, 26,
-
- 94, 103, 135, 180, 300,
-
- 308, 329, 364
inverze 211, 351, 352,
-
- 359, 362, 366
- Izajáš (Sefer Ješa'jahu)*
- 75,
-
- 102
kanál 3, 12, 35, 37, 53,
-
- 118, 257, 275, 370
– a listonoš 52, 54
– a médium 37, 38, 42,
-
- 43, 49, 51, 52, 54
– a posel 40, 42, 54
kapitál 33, 53, 265, 327,
-
- 328, 331, 333, 336–
-
- 343, 347, 359, 369, 370,
-
- 372
kapitalismus 33, 128, 163,
-
- 185, 191, 206, 300, 323,
-
- 328, 333, 369, 371
klávesa 5, 11, 195, 197,
-
- 209–220, 256, 301,
-
- 337, 347
klávesnice 5, 14, 15, 53,
-
- 190, 201, 202, 208,
-
- 209–220, 238, 338,
-
- 351, 366
klavír 215, 216, 218, 219
klínopis / klínopisné 75,
-
- 77–81, 131, 183, 320
kniha / kodex 14, 144,
-
- 145, 184, 194, 195,
-
- 204, 205, 210
kniha /
- liber*
- , svitek 14,
-
- 195, 204, 205
knihtisk 151, 195, 201,
-
- 205, 206, 207, 231, 276,
-
- 325, 355
komodifikace 339, 343
– publika 334, 335, 337
– uživatelů počítačů 333,
-
- 337
komunikace –
- passim*
- sklon (
- bias*
-) k. 14, 143,
-
- 144, 148, 149, 216
komunikační modely 12

- dyadický 39, 52
- triadický 39, 42, 43, 45–48, 55
 - angeletický 40–44, 56
 - poštovní 43, 54
 - posla 40, 42, 54
- konec dějin 5, 15, 56, 234–277
- konečné / konečno 58, 87, 160–162, 314, 318, 358, 361
- kresba 52, 53, 116, 157
- křemík 1, 2, 6, 7, 53, 96, 220, 300, 347, 367, 375, 376
- kult 147, 196, 198, 199, 241, 368
- kultura – *passim*
- digitální /
 - digitalizace 16, 41, 97, 301, 323, 333, 344, 345, 356, 362, 368, 371
- digitická /
 - digitizace 16, 97, 301, 333, 344, 345, 346, 347, 356, 359, 362, 364, 368, 371
- gramotná 14, 41, 47, 75, 78, 93, 104, 105, 113, 127–129, 131, 132, 144, 150, 170, 172–176, 180, 184, 195, 217
- orální / preliterární 14, 39, 47, 74, 113, 127–129, 132, 151, 157, 158, 166–168, 170, 172–178, 180, 184, 186, 188, 358
- Leviticus (Va-jikra)* 100
- Levanta 12, 74, 75, 77, 94, 185, 218, 318
- liberalismus /
 - neoliberalismus 156, 300, 318
- lineární 39, 67, 125, 177, 244, 249, 256
- čas 132, 206, 230, 232, 233, 236, 306, 307
- čtení 133, 210, 211, 214, 215
- dějiny 205, 207, 232, 237, 303
- písmo / psaní 115, 116, 177, 211, 215, 248
- listonoš 3, 12, 35, 39, 42, 46, 47, 51, 52, 54, 95, 215
- logos* 15, 91, 119, 166, 179, 190–193, 199, 217, 242, 259, 270, 271, 274–277, 320, 372
- logosféra 15, 236, 238, 241–243, 245, 316
- mcluhanismus 3, 27, 28, 49, 151, 167, 232, 244
- média – *passim*
- digitální 10, 11, 15, 16, 25, 41, 215, 277, 281–283, 295–297, 302, 303, 305, 326, 329, 338, 350, 351, 359, 371
- kulturní 13, 31, 54, 55, 58, 66, 67, 74, 96, 101, 102, 110, 111, 115, 120, 125, 126, 128, 129, 151, 168, 180, 232, 237, 258, 286, 288, 291, 294, 297, 300, 323, 345, 346
- osobnostní / lidská 59, 74, 91, 95, 112, 126, 303
- přírodní / přirozená 3, 36, 37, 38, 79, 96, 104, 110, 144, 151, 179, 228, 261, 265, 103, 105
- technická 11, 13, 24, 25, 54, 55, 66, 67, 78, 79, 87, 95, 96, 102, 110, 115, 118, 120, 125, 126, 150, 151, 158, 179, 180, 184, 201, 220, 225, 228, 232, 233, 236, 237, 275, 276, 283, 286, 293, 294, 297, 300, 321, 322
- živelná 36, 38, 39, 89
- mediace – *viz* zprostředkování

- mediálnost 3, 12, 21, 26,
27, 30, 28, 41, 43, 44,
45, 48, 52, 54, 57–69,
76, 81, 82, 88, 120, 134,
172, 190, 195, 201, 206,
207, 238, 244, 245, 246,
250, 252, 256, 260, 262,
263, 265, 269, 276,
281, 292, 295, 297, 298,
317, 328, 371
- mediatizace 3, 12, 48,
57–69, 76, 96, 120, 121,
134, 140, 172, 190, 191,
233, 235, 250, 263, 275,
295, 325, 339, 355, 371
- mediasféra 15, 30, 38, 43,
76, 160, 161, 235, 236–
247, 260, 261, 271
- metafora 12, 27, 28, 32,
39, 49, 51, 56, 76, 79,
133, 135, 149–151,
158, 164, 178, 184, 195,
207, 220, 228, 229, 254,
259, 260, 290, 315
- metafyzika 4, 16, 55, 57,
142, 151, 160, 170, 193,
285, 287, 288, 294, 325,
347
- meze a hranice – viz
hranice a meze
- Mezopotámie 12, 75, 77,
79, 92, 96, 318
- množství (*pléthos*) 4, 13,
120, 122, 124, 190–
192, 269
- monopol 14, 127, 130,
151, 152, 154, 183, 184,
187, 206, 366
– pergamenový 14, 152,
153, 195
– papírový 185, 195
- mravnost 13, 124, 283,
298
- mýtus 3, 4, 12, 42, 53, 60,
82, 102, 105, 129, 132,
160, 168, 176, 180, 183,
188, 225, 226, 241, 242,
271, 316
- náboženství /
náboženské 4, 47, 65,
73–75, 144–148, 152,
153, 194, 195, 197, 198,
202, 205, 206, 213, 226,
228, 239, 243, 245, 317,
353
- nekonečné /
nekonečno 57, 58, 60,
76, 86, 87, 159–162,
164, 240, 244, 318
- nerovnováha médií 4,
142, 145, 146, 148, 149,
150, 152
- nespojité – viz diskrétní
- noopolitika 365, 366
- oběh 11, 39, 141, 236,
281, 334
- obraz 15, 23, 27, 53, 55,
61, 62, 65, 78, 84, 95,
96, 98, 103–105, 110,
118, 119, 126, 146, 158,
171, 172, 183, 195–
198, 204, 205, 210, 213,
248–252, 304, 305,
320, 335, 339, 349, 350,
368, 369
– technický 15, 235, 238,
239, 249–258, 262–
264, 272, 296, 298, 304,
305, 322, 326, 329, 330,
339, 360, 361, 367
- obrazovka 38, 54, 64,
162, 190, 210, 213, 233,
236, 238, 243, 252, 256,
262, 296, 297, 299, 302,
307, 337, 343, 346, 351,
352, 354, 356, 357, 361,
362, 367
- odcizení 315, 336, 343,
349, 350
- oligopol 152, 153
– médií 4, 151, 152, 183,
206
– papírový 14, 154, 185,
206, 207, 272
- ontologie 14, 26, 68, 186,
227, 230, 244, 260, 272,
353
– písma / pra-písma 142,
143, 163
– řeči 142, 177, 352

- orální 4, 13, 14, 32,
73, 75, 88, 102, 109,
111–113, 124, 125,
127–134, 179, 180,
184, 186, 228
- kultura – viz kultura
- orálnost 14, 134, 158,
166, 175–179
- čistá 14, 167, 180
- mýtus čisté o. 132, 168
- osoba 88, 159, 318, 360,
361
- otroci 44, 79, 146, 265,
336, 356, 359
- percepce – viz vnímání
- piktografie 118, 171
- piktogram 52, 53
- písař 3, 13, 24, 79, 94, 95,
98, 99, 100, 119, 124,
127, 197, 200, 201, 207,
208, 212, 215, 220, 250,
271, 293
- písmo – *passim*
- algebry 104, 118, 141,
153, 162, 171, 232, 233
- lineární 10, 115, 116,
211, 215, 248
- počítač – *passim*
- jako *apeiron*
 aoriston 310
- jako metafyzické
 médiu 6, 16, 300,
307, 308, 310, 313, 316,
319, 320, 327, 328
- jako Turingův stroj 93,
274, 307, 308, 310, 312,
320
- jako univerzální
 stroj 16, 59, 274, 305,
307, 311, 312
- počítač / počítař
 (člověk) 97, 303, 304,
313
- poezie 6, 13, 74, 75, 101,
102, 110–113, 120,
122, 124–133, 135,
180, 229, 253, 254, 301,
353
- posel 3, 12, 35, 39–45, 49,
51, 52, 54, 61
- posthistorie /
 posthistorický 5, 15,
154, 248, 250, 251, 255
- postmodernismus 26,
34, 252
- pozornost – viz ekonomie
 pozornosti
- práce (*Arbeit, labour*) 10,
41, 103, 191, 237, 253,
186, 302, 305, 313, 328,
335, 336, 338, 345, 347,
358, 371, 371
- abstraktní 345
- digitální 335, 337–340,
343–348, 353
- digitická 16, 347, 348
- minulá 341, 342
- publika 334, 337
- prácehra (*playbour*) 16,
335, 336, 343, 372
- pra-písmo / pra-psaní 4,
156, 162, 165, 166, 167,
168
- produkce / výroba 11, 39,
76, 82, 99, 185, 189,
237, 238, 240, 266,
319, 320, 332, 334,
336–341, 344, 347,
349, 360, 362
- prostor 4, 14, 15, 23,
35, 36, 40, 45, 64, 83,
142–151, 153, 156,
157, 159, 160, 161,
168–170, 178, 185,
186, 206, 238, 240,
242, 244, 248, 249, 259,
261–264, 266, 270,
326, 341, 342, 344, 347,
349, 350, 352, 369
- kognitivní /
 poznávací 42, 43, 59,
67, 151, 162, 163, 172,
180, 188, 193, 212, 216,
228, 233, 254, 301, 345,
351, 360
- próza 4, 6, 13, 27, 74, 75,
96, 101, 102, 110, 112,
113, 115, 118, 120,
124–127, 133, 135,
201, 301, 353
- prozument 295, 337, 343
- prst 88, 97, 197, 198, 204,
216, 220, 252, 253, 301,
302, 347

- Boží / Hospodinův 13,
96, 101, 220, 245, 253,
268, 298, 347
- průmysl / průmyslový 25,
26, 31, 33, 65, 185, 206,
259, 287, 324, 326, 333,
336, 337, 340, 341, 342,
343, 347, 349, 351
- příroda 3, 7, 35, 36,
38, 40, 42–44, 47, 51,
55–57, 68, 81, 102–
104, 157, 158, 160,
189–192, 212, 228,
249, 272, 275, 286, 287,
337, 339, 347
- druhá 56, 229, 349, 350
- třetí, čtvrtá, pátá 349,
350, 351
- publikum 122, 128, 334,
335, 337
- rapsód 48, 111, 112, 113,
127, 128, 175, 201
- rasismus / rasistické 176,
323
- reprezentace 14, 29, 94,
95, 140, 156, 187, 193,
196, 197, 210, 213,
251, 262, 283, 300,
305–307, 330, 340,
349, 350, 361
- vlastnictví r. 332, 333
- revoluce 22, 32, 51, 82,
130, 131, 140, 202, 206,
248, 267, 285, 287
- čtvrtá 154, 155
- dromokratická 259,
265, 268
- mediální 190, 194, 195,
220, 256
- rovnováha – viz
nerovnováha
- rozhraní 3, 5, 12, 35, 36,
38, 48, 55, 61, 62, 88,
156, 162, 209, 217, 233,
262, 298, 299, 301, 303,
305–308, 319, 320,
356
- člověk jako r. 42, 54,
375, 376
- řeka *Léthé* jako r. 53, 54
- médium jako r. 59, 281,
302, 375
- rukopis 5, 14, 15, 116,
140, 158, 189, 190, 195,
196–211, 213, 215,
219, 220, 231, 355
- aura r. 14, 196–201,
243
- autentičnost r. 5, 14,
100, 158, 196–201,
209, 219, 220
- a strojopis 15, 195, 199,
200, 201, 207–210,
213, 215, 219, 275, 276,
322
- rychloprostor 15, 248,
262–264, 266
- rychlost 5, 15, 25, 26, 33,
43, 214, 235, 243, 295,
296, 326, 341, 355, 359,
365, 366, 369, 372
- a bohatství 265, 266,
370
- a dějiny 5, 227,
259–269
- světla 260–264, 266,
267, 268, 269, 301
- řeč – *passim*
- říše 92, 95, 142, 145–152,
194, 241, 246
- babylonská 140, 144,
145
- byzantská 140, 145,
154
- egyptská 140
- idejí 53, 111, 115
- perská 146
- římská 62, 140, 144,
145, 194, 218, 316, 319
- sebe prezentace 16, 360,
363, 366, 372
- sebeurčení 6, 16, 46, 61,
174, 268, 310, 327,
348–366, 368, 372
- Sefer Jecira* 44, 58, 74, 88,
188, 202, 234
- semiosféra 5, 236, 239,
240, 244, 260
- sémiologie 24, 214, 233,
367
- sémiotika /
sémiotické 28, 29, 62,
167, 184, 284, 356, 358

- simulace /
 simulákrum 33, 215, 349
 síť / síťe 9, 10, 16, 27, 28, 32, 47, 53, 64, 150, 195, 206, 208, 230, 238, 239, 252, 256, 263, 265, 267, 281, 293, 299, 300, 301, 305, 312, 313, 319, 320, 322, 324, 326, 328, 331–340, 344–359, 365, 367–369, 371
 – sociální 26, 46, 235, 257, 298, 337, 342, 343, 360, 361, 362, 364, 366, 370
 sklon (*bias*) – viz komunikace
 software 11, 16, 235, 294, 315, 346, 350, 359, 363, 366, 372
 – softwarová studia 294, 301, 339, 348
 soudnost / soud 353, 354, 356
 – reflexivní 291, 355, 356
 – určovací 353–356
 spojitě – viz analogové
Starý zákon (Tóra) 73–75, 78, 103, 170
 stroj 3, 9, 14, 30, 31, 44, 79, 80, 99, 164, 189, 208, 209, 213, 218, 237, 240, 243, 253, 265, 268, 275, 277, 303, 304, 316, 326, 336, 339–342, 346, 347, 375
 – počítačí – viz počítač
 – psací 100, 190, 195–197, 201–203, 208, 209, 211, 215–219, 220, 276, 281, 322
 – Turingův – viz počítač
 – univerzální – viz počítač
 strojopis 15, 140, 195, 196, 199, 200, 201, 204, 205, 207–211, 213–215, 275, 276, 322
 – a rukopis – viz rukopis
 svoboda – viz sebeurčení
 systém 5, 13, 33, 34, 39–41, 60, 61, 64, 97, 124, 140, 154, 160, 168, 185, 203, 231, 236, 238, 242, 247, 256, 266, 281, 294, 309, 310, 314, 336, 344, 345, 347, 349, 359, 365, 368, 370, 371
 – formální 50, 93, 296, 303
 – mediální 275, 276, 305, 322
 – sociální 48, 311, 321
 – znakový 25, 139, 141, 162, 167, 184, 212, 272
 světlo 15, 35, 42, 58, 76, 89, 90, 143, 163, 201, 220, 260, 261–269, 301, 351, 369
 svitek 14, 145, 194, 195, 204, 205
Šemot (Exodus) 73, 75, 77, 95, 96, 98–100, 102
 tabulka 208, 212, 213, 257
 – hliněná 16, 75–81, 96, 101, 144, 146, 178, 220, 375
 technika 37, 44, 45, 208, 236, 237, 240, 254, 255, 258, 259, 307, 322, 323, 328, 364, 365, 368
 – kulturní 39, 54, 67, 68, 77, 95, 96, 101, 102, 168, 172, 175, 180, 220, 253, 254, 281, 287, 288, 291, 294, 297, 303, 311, 313, 323, 328, 346, 352, 361
 – výpočetní 267, 274, 281, 287, 288, 301–303, 311–313, 324, 333, 346, 352, 361
 teleologie / teleologické 58–60, 183, 231, 233, 249, 262, 302

- televize 16, 22, 26, 29,
 64, 184, 238, 241, 243,
 281, 301, 322, 334, 335,
 355, 369
 tělo / tělesnost 5, 14, 25,
 36, 38, 62, 87, 88, 97,
 151, 158, 159, 168, 175,
 196–198, 201, 203,
 218, 228, 239, 241, 248,
 303, 367
 teologie / teologické 81,
 84, 99, 133, 149, 164,
 169, 170, 202, 205, 228,
 242, 265, 353
 teorie – *passim*
 – informace 12, 37, 39,
 42, 43, 44, 47, 48, 58,
 59, 73, 310, 348
 – komunikace 49, 63,
 179, 248
 – médií 21, 27, 28, 36, 44,
 45, 67, 102, 150, 157,
 169, 179, 180, 207, 232,
 244, 284, 285, 286, 290
 – obecná systémová 26,
 124
 tetování (*ad* rukopis) 158,
 159, 168
 theatrokracie 122, 123,
 126
 tisk 79, 100, 127, 153,
 184, 204, 207, 210, 214,
 230, 236, 241, 242, 276,
 355
Tóra (*Starý zákon*) 13,
 73–79, 88, 91, 98, 100–
 103, 170, 286
 totalitarismus 241, 257,
 258, 267, 298, 332
 – totalitární 148, 257
 třída 127, 140, 175, 241,
 248, 332, 333, 349
 – vektoristů /
 vektorová 47, 340,
 349, 350, 361–364,
 366–368
 umění 24, 68, 79, 111,
 112, 122, 125, 159, 197,
 218, 236, 260, 274, 281,
 282, 367
 upanišady 12, 13, 40, 58,
 73, 74, 75, 83–93, 199
 určování (*ad*
 seburčení) 16, 58,
 174, 237, 268, 310, 327,
 348–351, 357, 368,
 371, 372
 utopie / utopické 114,
 191, 242, 267
Va-jikra (*Leviticus*) 100
 válka 22, 51, 62, 66, 68,
 122, 147, 153, 158, 219,
 231, 247, 259, 320, 321,
 323, 325
 – digitální 320, 324
 – jako pokračování
 politiky 322, 323
 vektor 16, 46, 47, 189,
 211, 227, 238, 241, 244,
 261, 264, 340, 349–
 351, 364, 365, 372
 vektoristé – viz třída
 veřejnost 63, 121, 122,
 123, 130, 269, 272
 videosféra 15, 236, 238,
 239, 241–245, 264, 271
 vidění 33, 25, 88, 89, 210,
 260, 298, 299
 virtuální / virtuálnost 6,
 48, 65, 68, 216, 262,
 276, 330, 332, 350, 357,
 360, 362, 365, 366, 368,
 369, 371
 vlastnictví informace 332,
 333, 339, 340, 350, 362,
 363, 372
 vnímání 24, 50, 62, 67,
 69, 105, 140, 148, 150,
 151, 162, 168, 178, 188,
 196, 198, 225, 224, 244,
 259, 260, 264, 330, 346,
 351, 352, 360, 367
 výpočet – viz výpočetní
 technika
 výpočetní technika – viz
 technika
 vykořisťování 328, 337,
 343–345
 Západ 5, 15, 24, 77, 87,
 91, 109, 127, 155, 184–
 186, 210, 227, 245, 314,
 338, 364

- západní civilizace 15,
80, 94, 149, 153, 154,
184, 185, 203, 204, 235,
245, 268, 318
- západní filosofie 15, 91,
109, 227, 259, 287
- zápis 3, 9, 12, 54, 55, 76–
82, 93, 96, 101–103,
123, 140, 142, 168, 173,
177, 187, 203, 205, 210,
218, 238, 300, 313, 315,
376
- algebraický 78, 208,
232
- jako stroj 189, 201, 208,
215, 254
- zboží 191, 285, 302, 320,
332, 334, 335, 337, 340,
350, 369, 370, 372
- znak 5, 9, 24, 27, 30, 58,
62, 74, 78, 94, 95, 97,
103, 105, 139, 141, 157,
158, 161, 163, 164, 166,
167, 170, 184, 188, 189,
208–216, 220, 228,
233, 236, 243, 257, 260,
289, 290, 293, 300, 330,
357, 358, 359, 369, 375
- v hypertextu 214, 357,
358, 359
- zpověď 364, 365
- zprostředkování – *passim*
- zpředmětnění 5, 9, 14, 43,
52, 192, 196, 198, 321
- Booleovy algebry 9,
231, 321

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 – <i>Vývoj písma k abecedě</i>	78
Tab. 2 – <i>Rovnováha mezi médii podle Harolda Innise</i>	145
Tab. 3 – <i>Debrayova koncepce mediasfér z roku 2007</i>	241
Tab. 4 – <i>Debrayova koncepce mediasfér z roku 1991</i>	242
Tab. 5 – <i>Debrayova koncepce mediasfér z roku 1993</i>	243
Tab. 6 – <i>Média v dějinách podle Viléma Flussera</i>	251
Tab. 7 – <i>Dějiny rychlých médií podle Paula Virilia</i>	265

RESUMÉ

FILOSOFIE ABECEDNÍCH MÉDIÍ OD KŘEMÍKU DO KŘEMÍKU

Resumé

Kniha o filosofích abecedních médií podává přehled hlavních problémů, které podněcovaly rozvoj filosofí médií od biblických sporů o písmo až po dnešní filosofické diskuse o internetu. Výraz *abecední média* připomíná, že jiná média, která by prostředkovala mezi lidmi, zatím nevznikla: na dně každého současného média komunikace mezi lidmi je *abeceda*. Co je DNA pro život obecně, to je ABC pro život lidí.

První část **Filosofie a filosofie médií** vysvětluje, jaké problémy podnítily rozvoj současné filosofie médií a kdo měl jaký podíl na tom, že se filosofie médií vůbec objevila. Kapitola „Filosofické vzpomínání na média“ sděluje, že filosofie médií tu už jednou byla, vytvořil ji Platón, ale filosofové na to zapomněli, a tak ji od poloviny 20. století museli objevovat znovu. Nejdůležitější impulsy k tomu přišly od Harolda Innise, Jacquesa Derridy a Friedricha Kittlera, nejdůležitější vědecké podněty přišly z teorie informace a z kybernetiky. Otázkám základních pojmů filosofie médií je věnovaná kapitola „Posel a listonoš, kanál a rozhraní“, v níž se analyzují principy filosofických výkladů kategorií *médium* a *mediace*: angelologický princip, poštovní princip, angeletický princip a princip posla, které zakládají triadické modely, opoziční vůči dyadickému modelu teorie informace. Stručné dějiny pojmů *médium* a *mediace* popisuje kapitola „Médium, mediálnost, mediatizace“, v níž jsou vysvětleny také další nové pojmy filosofie médií, *mediálnost* a *mediatizace*. Významné je, že teorie médií a mediace se rozvíjely v rámci zkoumání jevů přírodních, nikoli společenských.

Druhá část **Prvotní mediologie** komentuje nejstarší poznatky o médiích, které vznikly ve starověké Mezopotámii, Indii a Levantě. Název kapitoly „Dvojí stvoření světa“ připomíná názorovou shodu učenců starověkých civilizací, kteří od Číny až po Středozemní moře věděli, že vznik *písma* znamenal druhé stvoření světa. *Zápis* a *motyka* byly hlavními médii sumerské civilizace, v níž vzniklo písmo. Před filosofováním o písmu se starověcí učenci zabývali mluvenou *řečí*, což dokládají staroindické vědy a upanišady, jež jsou předmětem komentářů v kapitole „*Brahma září, když člověk mluví*“. Upanišady shrnují výsledky, k nimž

dospěli starověcí učenci zkoumáním empirických i metafyzických otázek řeči. Kapitola „*Napsal na ty desky slova*“ prezentuje spor o stará a nová média, zachycený v knihách *Tóry*. Mojžíšem opakovaná implementace písma do života izraelitů vypovídá o civilizačním významu abecedního písma, poprvé napsaného božím prstem, tudíž písma digitálního.

Třetí část **První filosofie abecedních médií** je věnovaná Platónově filosofii, která se poprvé v dějinách evropského myšlení zabývala médii. Hlavním tématem kapitoly „Hlas básníkům, písmo filosofům“ jsou spory o nové *technické* médium, *písmo*, a nové kulturní médium, *prózu*. Platón ukázal na výhody a nevýhody jak písma, tak řeči, aby písmo spojil s pravdou, zákonem a mravností, kdežto další osud řeči s rétorikou a s oslavným básněním. Kapitola „Pravdu prózou, oslavy poesii“ pak rozebírá, proč Platón vylučoval *starší* kulturní média, poesii, rétoriku a divadlo, z filosofie, vědy a politiky. Poesie a řečnictví nevedou ani k pravdě, ani k blahu obce. Naproti tomu *nová* kulturní média, próza a filosofie, jsou jistou cestou k poznání pravdy i k dobrým zákonům obce. Kapitola „Druhá filosofie o první filosofii“ se zabývá zjednodušujícími výklady Platónovy filosofie řeči, poesie, písma a prózy. Cílem této kritické analýzy je zbavit Platónovu filosofii médií stále se opakujících zkreslení, která mylně líčí Platóna jako odpůrce písma coby paměťového média.

Čtvrtá část **Druhá filosofie abecedních médií** je věnovaná textům zakladatelů současné filosofie médií, Harolda Innise a Jacquesa Derridy. Kapitola „Čas mluvení, prostor psaní“ je věnovaná Innisově filosofii prostoru a času v médiích, a filosofii médií v čase a v prostoru. Výklad Innisovy teorie sklonu (*bias*) komunikace k vytváření monopolů médií vysvětluje jeho tezi mediální nerovnováhy. Hlavním tématem kapitoly „Písmo před řečí“ je Derridova filosofie *pra-písma* (*l'archiécriture*). Teorii primátu řeči před písmem i teorii reprezentace hlásek písmeny Derrida odmítl a rozšířil diferenční princip písma na neřečové a předřečové komunikační činnosti, jež možno považovat za pra-psaní. Filosofie pra-písma postavila do nového světla problém orálnosti a gramotnosti v kapitole „Řeč před písmem“. Spekulace o *čistě* orálnosti jsou tu konfrontovány s empirickými poznatky o logice myšlení a vyjadřování jedinců v kulturách bez písma. Výsledkem je poznatek o nesouměřitelnosti základních funkcí myšlení a řeči jedinců kultury gramotné a jedinců kultury orální.

Pátá část **Metafyzika abecedy** se zabývá filosofiemi založenými na tezi, podle níž je abeceda *viditelným transcendentálním a priori* našeho světa. Kapitola „Svět z abecedy“ analyzuje filosofie, podle nichž abeceda kdysi spojila řeč, hudbu a

matematiku a nyní má šanci znovu tuto jednotu obnovit pomocí počítačů. Zdůvodňuje závislost myšlení na abecedním písmu, potvrzovanou zejména rozvojem matematické symboliky a formalizace. Původní a dlouho trvající rukopisná podoba písma otevírá problém ontologie rukopisu v kapitole „Svět z rukopisů“. Rukopis je viditelným zpředmětněním jedinečné *tělesnosti* a viditelným zpřítomněním jedinečné *minulosti*. Vedle problémů *aury* a *autenticity* implikoval rukopis vážný problém ručního zacházení s médiem jakožto konkurenci *svitků* a *kodexů*. Kapitola „Svět z klávesnic“ vysvětluje zásadní roli klávesnice v diskrétním psaní, jež je fakticky *signalizací* stroji, nikoli psaním. Vazba mezi klávesnicí a nelineárním čtením urychlila procesy formalizace, geometrizace a matematizace myšlení a světa. Kritika strojopisu ve prospěch analogového rukopisu je mylná, neboť rukopis byl od počátku jak analogový, tak diskrétní.

Šestá část **Eschatologie abecedních médií** se zaměřuje na problém *konce dějin*, který má své varianty ve filosofích médií. Kapitola „Média na konci dějin“ vysvětluje původ ideje *konce dějin* v augustiniánské adaptaci starozákonní eschatologie, již Augustinus založil západní filosofii dějin. Přímé spojení dějin s médii provedl Giambattista Vico, na jehož koncepci navázaly v minulosti různé filosofie dějin. Kapitola „Konec dějin z *konce civilizace*“ rozebírá filosofii mediasfér Régise Debraye, podle něhož mediasféry vykazují vývojovou logiku, která dělá z videosféry mediální prostředí poslední fáze rozvoje západní civilizace. Videosféra potvrzuje slábnoucí rozhodnost Západu nejen znehybňováním těl médií, ale i svým neměstským rázem. Kapitola „Konec dějin *sensu stricto*“ komentuje teze Viléma Flussera o pre-historickém obrazu, historickém písmu a post-historickém technoobrazu, v nichž je zachyceno směřování dějin médií k jejich konci. Digitalizace ohlašuje nejen konec dějin, ale současně i počátek nového způsobu kódování neboli produkování světa technickými obrazy z počítačů. Podobně smýšlel Paul Virilio, jehož dromologickou filosofii dějin analyzuje kapitola „Konec dějin z *rychlosti*“. Digitální média, působící rychlostí světla, zrušila svázanost času a lidí s fyzickým prostorem. Časoprostor hodin, míst a gramotných lidí je střídán rychloprostorem sítí, internetových adres a obrazovek, dějiny skončily. Což je i názor Friedricha Kittlera, rozebíraný v kapitole „Konec dějin z *myšlení*“. V počítačové éře se *logos*, v němž se vyjevuje bytí, přemístil z řeči a písma do počítače. Skončily jak dějiny spjaté s písmem, tak filosofie závislá na abecedě. Myšlení může začít znovu jako myšlení s počítačem.

Sedmá část **Poslední abecední média** se věnuje filosofii počítače, velkých dat a emancipace člověka. Kapitola „Pragmatismus digitický, digitální

a filosofický“ zdůvodňuje, proč se pragmatická filosofie jeví jako účinný způsob zkoumání problematiky digitálních médií. Podle *praktického* používání počítačů rozliší přinejmenším kulturu neoborníků a kulturu tvůrců počítačů, a umožní tak rozpoznání jevů, které obecné pojmy *počítač* a *médium* zakrývají. „První metafyzické médium“ je název další kapitoly, v níž je počítač charakterizován jako metafyzické médium, které matematicky tvoří podstaty možných jsoucen podobně, jako je dříve vytvářeli metafyzikové. Počítač je svého druhu *apeiron aoriston*, z něhož se vynořuje viditelná skutečnost pomocí dalšího média. Jednou z metafyzických podstat vytvářených počítači jsou programy k tvorbě velkých dat, jejichž filosofickým souvislostem se věnuje kapitola „Velká data z metafyzického média“. Tvorba velkých dat otevírá filosofické problémy *data/capta*, digitické *playbour* a digitální *sebe prezentace*, podmíněné intervencí matematiky do smyslovosti a rozumnosti. Kapitola „Emancipace s počítači v sítích“ sleduje, jak se užívání počítače v síti odráží ve filosofích *emancipace člověka*. Algoritmy počítačů, velký software a vektory určované sítěmi jsou novou abstraktní dimenzí starého rozporu mezi určováním a sebeurčováním jedince. Konfliktní zprostředkování je tu umocněno počítačem, na který obě strany delegují některé své pravomoci.

Závěrečné konstatování, že *civilizace je funkcí abecedy*, vede k otázce: slouží abeceda lidem nebo slouží lidé abecedě? Protože člověk je pouhým rozhraním mezi abecedou a světem, lze k této otázce přistupovat ze dvou stran: ze strany abecedy nebo ze strany světa. V obou případech bude *člověk vždycky jen rozhraním neboli médiem* a tím *podstatným* zůstanou *abeceda a/nebo svět*. Člověk je konečný, abeceda a svět jsou nekonečné.

PHILOSOPHY OF ALPHABETIC MEDIA

FROM SILICON TO SILICON

Summary

The book is addressing the philosophy of alphabetic media. It consists of an overview of the issues lying behind the development of philosophical concepts of media, from biblical controversy regarding writing that dates to Mose's times up to modern-day philosophical discussion of the Internet. The expression "alphabetic media" brings to mind that no other medium that serves to mediate between people has emerged to date: fundamental to all present-day interpersonal communication media is *the alphabet*. The ABC is just as important to human life as DNA is for life in general.

The first part, **Philosophy and the Philosophy of Media**, explains the factors that stimulated the development of the present-day philosophy of media, and introduces the people who contributed to its establishment. The chapter "Philosophical Recollection of the Media" points out that a philosophy of media emerged once before, long ago: it was developed by Plato but his ideas were overlooked for millennia and approaches to the subject had to await re-invention in the period after the mid-1900s. The most important stimuli and catalysts in this process came from Harold Innis, Jacques Derrida, and Friedrich Kittler, and the most important scientific input originated in the theories of information and cybernetics. The basic concepts of the philosophy of media appear in the chapter "The Messenger and the Postman; a Channel and an Interface", which analyses the principles behind philosophical interpretations of the categories of *medium* and *mediation*: the angelological approach, the postal perspective, the angeletic approach, and the principle of a messenger, all of which establish triadic models standing in opposition to the dyadic model of the theory of information. A brief history of the concepts of *medium* and *mediation* is provided in the chapter "Medium, Mediality, and Mediatization", which also explains other new concepts in the philosophy of media – *mediality* and *mediatization*. What is important is the fact that the theories of media and mediation have been developed as part of research into natural phenomena, rather than social phenomena.

The second part, entitled **First Mediology**, comments on the oldest findings related to media, emerging in ancient Mesopotamia, India, and the Levant. The chapter “Double Creation of the World” refers to the consensus of opinion among ancient scholars, from China to the Mediterranean, who perceived that the emergence of *writing* meant the second creation of the world. The *script* and the *hoe* were the main media of Sumerian civilization, where writing emerged for the first time. Prior to any philosophical reflections upon writing, ancient scholars dealt with *speech*, as documented in the Indian Vedas and Upanishads. These are commented upon in the chapter “*Brahma Shines when a Person Speaks*”. The Upanishads contain the findings of ancient scholars investigating empirical as well as metaphysical aspects of speech. The chapter “*And He Wrote on the Tablets the Words*” presents the dispute over old and new media captured in the books of the *Torah*. The implementation of writing in Moses’s reiteration into the life of the Israelites documents the importance of the alphabetic script for civilization – a script that was originally executed by the finger of God, i.e. a digital script.

The third part, **The First Philosophical Conception of Alphabetic Media**, addresses Plato’s philosophy, which was the first within the history of European thinking to deal with media. The main topic of the chapter “Speech for Poets, Writing for Philosophers” is the controversy over a new *technical* medium, i.e. *script*, and a new cultural medium, i.e. *prose*. Plato drew attention to the advantages and disadvantages of both speaking and writing in order to relate writing to truth, law, and morality, in contrast to speech, which he related to rhetoric and panegyric poetry. The chapter “Truth through Prose, Panegyrics through Poetry” then explains why Plato excluded *older* cultural media – poetry, rhetoric, and theatre – from philosophy, science, and politics. Poetry and rhetoric lead neither to the truth nor to the public welfare of the community. In contrast, *new* cultural media – i.e. prose and philosophy – are certain ways to learn the truth and towards rules beneficial to the community. The chapter “The Second Philosophy Reflecting on the First Philosophy” addresses simplistic interpretations of Plato’s philosophy of speech, poetry, writing, and prose. The aim of this critical analysis is to purge Plato’s philosophy of the constantly-recurring distortions that mistakenly depict Plato as an opponent of writing as a storage medium.

The fourth part, called **The Second Philosophy of Alphabetic Media**, addresses the treatises of Harold Innis and Jacques Derrida, the founders of the present-day philosophy of media. The chapter “The Time of Speaking, the Space

of Writing” covers Innis’s philosophy of space and time in media, and the philosophy of media in time and space. The interpretation of Innis’s theory of the tendency (*bias*) of communication towards creating media monopolies explains his argument of media imbalance. The main topic of the chapter “Writing before Speech” is Derrida’s philosophy of *arche-writing* (*l’archiécriture*). Derrida rejected the theory of the primacy of speech over writing as well as the theory of representation of speech sounds with letters, and expanded the differential approach to script towards non-speech and pre-speech communicative activities that may be considered arche-writing. The philosophy of arche-writing sheds new light upon the issue of orality and literacy in the chapter “Speech before Writing”. A speculation about *pure* orality is confronted with empirical findings on the logic of thinking and expression of individuals in cultures not using writing. The result is a conclusion of the incommensurability of the basic functions of thinking and speech of individuals in literate cultures and of individuals in oral cultures.

The fifth part, **The Metaphysics of the Alphabet**, centres around philosophical conceptions based on the idea that the alphabet is a *visual, transcendental a priori* of our world. The chapter “The World from the Alphabet” analyses philosophical conceptions maintaining that, at some point in history, the alphabet connected speech, music, and mathematics – a unity that may once again be installed through computers. It explains the dependence of thinking upon alphabetical script, documented particularly by the development of mathematical symbols and formalization. The original and long-lasting handwritten form of script addressed in the chapter “The World from Manuscripts” reviews the matter of the ontology of handwriting. The manuscript is a visible embodiment of a unique *corporeality* and a present, visible embodiment of a unique *past*. Apart from the issues of *aura* and *authenticity*, the manuscript involves a serious issue of hand manipulation with medium perceived as a competition between *scrolls* and *codices*. The chapter “The World from Keyboards” explains the fundamental role of the keyboard in discrete writing, in fact *signalling* on a machine, rather than writing. The relationship between the keyboard and non-linear reading accelerated the processes of formalization, geometrization, and mathematization of the world. The criticism of typewritten text in favour of analogue manuscript is mistaken, since the manuscript was analogue as well as discrete from the very beginning.

The sixth part, **The Eschatology of Alphabetic Media**, focuses on the issue of *the end of history*: there are several variants proposed by various philosophies of media. The chapter “Media at the End of History” investigates the origin of the idea of *the end of history* in the adaptation of the Old Testament eschatology used by St. Augustine to establish a western philosophy of history. Giambattista Vico is the author of a direct association of history with media; his conception was followed by various philosophical perceptions of history. The chapter “The End of History based on the *End of Civilization*” addresses Régis Debray’s philosophy of mediaspheres, according to which the mediaspheres manifest a developmental logic that renders the videosphere the media environment of the last developmental stage of western civilization. The videosphere documents the fading decisiveness of the West, not only with the immobilization of bodies by media, but also with its non-urban nature. The chapter “The End of History *Sensu Stricto*” comments on Vilém Flusser’s conception of pre-historic image, historical script, and post-historical techno-image, a sequence that captures the direction of media history towards its end. Digitization ushers in not only the end of history, but also the beginning of a new way of coding or production of the world through technical images from computers. A similar view has been taken by Paul Virilio, whose dromological philosophy of history is analysed in the chapter “The End of History based on *Speed*”. Digital media acting at the speed of light have destroyed the links between time, people and physical space. The space-time of hours, places, and literate people is replaced with the speed-space of networks, internet addresses and screens; history has ended. This is also the opinion of Friedrich Kittler, discussed in the chapter “The End of History based on *Thought*”. In the computer era, the *logos* manifesting the being has been moved from speech and writing to the computer. In this way, history related to writing has ended, and so has the philosophy dependent on the alphabet. Thinking can be newly established as thinking together with the computer.

The seventh part, **The Last Alphabetic Media**, focuses on philosophical conceptions of computers, big data, and human emancipation. The chapter “Digitic, Digital, and Philosophical Pragmatism” explains why pragmatic philosophy appears to be an efficient approach to investigating the field of digital media. According to the *practical* utilization of computers, this may at least differentiate between the culture of laymen and the culture of computer creators, which enables identification of phenomena hidden beneath the general terms *computer* and *medium*. The chapter “The First Metaphysical Medium”

characterizes the computer as a metaphysical medium, creating in a mathematical way the essences of possible beings in a fashion similar to that which used to be created by metaphysicians. The computer is by way of an *apeiron aoriston*, from which visible reality emerges through another medium. Among the metaphysical essences created by computers are programs for creating big data – the connection with philosophy is mentioned in the chapter “Big Data from a Metaphysical Medium”. The creation of big data opens the philosophical issues of *data/capta*, digitic *playbour*, and digital *self-representation*, conditioned by the intervention of mathematics into sensory perception and rationality. The chapter “Emancipation with Computers in Networks” observes how the utilization of a computer in a network is reflected in philosophical conceptions of *human emancipation*. Computer algorithms, big software, and vectors determined by networks are the new abstract dimensions of the old conflict between individual determination and self-determination. The conflicting mediation is exacerbated by the computer, to which both parties delegate some of their powers.

The final statement that *civilization is a function of the alphabet* leads us to the following question: Does the alphabet serve the people, or do the people serve the alphabet? Since people are merely an interface between the alphabet and the world, this issue may be approached from two perspectives: from that of the alphabet, or from the perspective of the world. In both cases *the human being is only an interface, i.e. a medium*; the *substantial* parts are *the alphabet* and/or *the world*. The human is finite, while the alphabet and the world are infinite.

PHILOSOPHIE DER ALPHABETISCHEN MEDIEN VON SILIZIUM ZU SILIZIUM

Resümee

Das vorliegende Buch bietet eine Übersicht über die Hauptthemen, die die Entwicklung der Philosophie der Medien – angefangen bei den Disputen über die Heilige Schrift bis zu den heutigen Diskussionen über das Internet – fördern. Der Begriff „*alphabetische Medien*“ erinnert daran, dass es bis heute kein anderes Medium der Kommunikation und Vermittlung zwischen Menschen gibt als eben das alphabetische: Am tiefsten Grund eines jeden modernen Mediums ruht das *Alphabet*, die DNA der Kommunikation.

Der erste Teil **Philosophie und Philosophie der Medien** erklärt, welche Themen und Probleme die Entwicklung der Philosophie der Medien angetrieben haben und wem das Verdienst am Entstehen dieser philosophischen Disziplin zuzuschreiben ist. Das Kapitel „Philosophische Erinnerung an die Medien“ reflektiert, dass diese Disziplin schon einmal existierte, nämlich im Denken Platons, was man jedoch mit der Zeit vergessen hatte, so dass man die Disziplin ab der Mitte des 20. Jahrhunderts wieder neu entdecken musste, wobei die wichtigsten Impulse dafür von Harold Innis, Jacques Derrida, Friedrich Kittler und von Seiten der Kybernetik und der Informationstheorie kamen. Das nächste Kapitel „Bote und Briefträger, Kanal und Schnittstelle“ ist den Grundbegriffen der Philosophie der Medien gewidmet. Vor allem die Prinzipien der philosophischen Erläuterung der Kategorien *Medium* und *Mediation* werden hier analysiert: das angelologische, postalische, angeletische und das Boten-Prinzip, welche triadische (dem dyadischen Modell der Informationstheorie zuwiderlaufende) Modelle begründen. Eine kurze Geschichte der Begriffe *Medium* und *Mediation* bietet das Kapitel „Medium, Medialität, Mediatisierung“, wobei hier vor allem auf die Tatsache hingewiesen wird, dass die Theorie sich im Rahmen der Naturwissenschaften, nicht etwa der Geisteswissenschaften entwickelte.

Der zweite Teil **Die ursprüngliche Mediologie** kommentiert die ältesten Erkenntnisse über Medien, die im alten Mesopotamien, Indien und der Levante formuliert wurden. Der Titel des Kapitels „Die zweifache Welterschöpfung“

trägt dem Umstand Rechnung, dass Denker aller Zivilisationen des Altertums, von China bis zum Mittelmeer, sich darin einig waren, dass die Erfindung der Schrift einer zweiten Welterschöpfung gleichkam. Die Aufzeichnung und die Hacke waren die Grundmedien der sumerischen Zivilisation, in welcher die Schrift entstand. Bevor die alten Philosophen begannen, über die Schrift nachzudenken, philosophierten sie über die gesprochene *Sprache*, was die altindischen Veden und Upanishaden belegen, die im Kapitel „*Brahma strahlt, wenn der Mensch spricht*“ kommentiert werden. Die Upanishaden fassen die Ergebnisse zusammen, zu welchen die altertümlichen Gelehrten beim Nachdenken über empirische und metaphysische Fragen der gesprochenen Sprache kamen. Das Kapitel „*Und er schrieb auf die Tafeln die Worte*“ präsentiert die Auseinandersetzung über alte und neue Medien, wie sie uns die *Tora* mitteilt. Moses' doppelte Einbettung der Schrift ins Leben des israelischen Volkes zeugt von der Wichtigkeit der Schrift für die Entwicklung der Zivilisation – einer Schrift, die er aus Gottes Hand empfing, also einer digitalen Schrift.

Der dritte Teil **Die erste Philosophie der alphabetischen Medien** ist Platos Philosophie gewidmet, die sich als erste in Europa mit Medien beschäftigte. Das Hauptthema des Kapitels „Stimme den Dichtern, Schrift den Philosophen“ bilden die Streitigkeiten über das neue *technische* Medium, *die Schrift*, und das neue Kulturmedium, *die Prosa*. Plato wies auf Vor- und Nachteile sowohl der Schrift als auch der Sprache hin und verkoppelte die Schrift mit Wahrheit, Gesetzlichkeit und Ethik, während er die Sprache mit Rhetorik und feierlicher Poesie verband. Das Kapitel „Wahrheit durch Prosa, Feierlichkeit durch Poesie“ versucht die Frage zu beantworten, warum Plato die *älteren* Kultur-Medien Poesie, Rhetorik und Theater aus der Philosophie, Wissenschaft und Politik ausschied. Poesie und Rhetorik führten nach Plato weder zur Wahrheit noch zum Wohlergehen der Gemeinschaft, während die *neuen* kulturellen Medien Prosa und Philosophie die Wahrheit ergründeten und gute Gesetze für die Gemeinde fundierten. Das Kapitel „Die zweite Philosophie über die erste Philosophie“ setzt sich kritisch mit vereinfachten Darstellungen von Platos Gedanken zur Sprache, Poesie, Schrift und Prosa auseinander und versucht mit den häufig sich wiederholenden Verzerrungen der Platonischen Philosophie aufzuräumen, die Plato fälschlich als Gegner der Schrift als eines Gedächtnismediums darstellen.

Der vierte Teil **Die zweite Philosophie der alphabetischen Medien** ist den Begründern der modernen Philosophie der Medien gewidmet, Harold Innis und Jacques Derrida. Das Kapitel „Zeit zum Reden, Raum zum Schreiben“

beschäftigt sich mit Innis' Philosophie des Raumes, der Zeit in den Medien und den Medien in Zeit und Raum. Die Erläuterung von Innis' *bias-Theorie* der Kommunikation (Medien neigen zur Monopolbildung) erklärt, warum er von medialer Ungleichgewichtigkeit sprach. Das Hauptthema des Kapitels „Schrift vor Sprache“ ist Derridas Philosophie der Urschrift (*l'archiécriture*) gewidmet. Derrida lehnte nämlich die angenommene zeitliche Abfolge (erst Sprache, dann Schrift) und die Vorstellung von der Repräsentation der Laute durch Buchstaben ab und sprach von unsprachlicher und vorsprachlicher Kommunikation, die er als Urschrift bezeichnete. Die Urschrift-Theorie dient im Kapitel „Sprache vor Schrift“ dazu, neue Zugänge zum Problem der Oralität und Alphabetisierung zu eröffnen. Spekulationen über *reine* Oralität werden hier mit empirischen Erkenntnissen über die Logik des Denkens und mit Äußerungen schriftloser Kulturen konfrontiert. Das Resultat ist der Beweis der vollkommenen Unvergleichlichkeit basaler Denkfunktionen in schriftlosen/oralen Kulturen einerseits und Schrift-Kulturen andererseits.

Der fünfte Teil **Metaphysik des Alphabets** behandelt Philosophien, welche die These vertreten, das Alphabet sei *ein sichtbares, transzendentes A priori unserer Welt*. Das Kapitel „Welt des Alphabets“ analysiert Philosophien, die behaupten, das Alphabet habe in der Vergangenheit Sprache, Musik und Mathematik verknüpft und bekomme nun dank der Computer die Möglichkeit, diese ursprüngliche Einheit zu erneuern. Das Kapitel erklärt zugleich die Abhängigkeit des Denkens von der alphabetischen Schrift, welche vor allem durch die Entwicklung der mathematischen Symbolik und des Formalismus belegt wird. Im Kapitel „Die Welt der Handschriften“ wird die Ontologie der Handschriften erörtert. Die Handschrift ist eine sichtbare Verdinglichung einzigartiger *Körperlichkeit* und zugleich sichtbare Vergegenwärtigung *der Vergangenheit*. Neben den Fragen der Aura und der Authentizität wird hier das Problem des manuellen Umgangs mit dem Medium als Konkurrenz zwischen Schriftrollen und Kodizes dargestellt. Das Kapitel „Die Welt der Tastaturen“ erklärt die grundlegende Rolle der Tastatur im Prozess des diskreten Schreibens, das in diesem Falle im Grunde kein Schreiben, sondern ein Signalisieren an die Maschine ist. Die Verbindung zwischen Tastatur und nicht-linearem Lesen beschleunigte die Prozesse der Formalisierung, Geometrisierung und Mathematisierung des Denkens und der Welt. Die Kritik der Maschinenschrift gegenüber der Handschrift ist allerdings deplatziert, da die Handschrift von Anfang an sowohl analog als auch diskret war.

Der sechste Teil **Eschatologie der alphabetischen Medien** konzentriert sich auf das Ende der Geschichte, wie es in der Philosophie der Medien präsentiert wird. Den Ursprung der Idee vom Ende der Geschichte in Augustinus' Adaptationen der alttestamentlichen Eschatologie (dank welcher er faktisch die okzidentale Geschichtsphilosophie begründete) erklärt das Kapitel „Medien am Ende der Geschichte“. Eine direkte Verbindung der Medien mit der Geschichte unternahm Giambattista Vico; sein Konzept verfolgten dann in der Vergangenheit weitere philosophische Strömungen. Das Kapitel „Ende der Geschichte am *Ende der Zivilisation*“ analysiert die Philosophie der Mediensphären von Régis Debray, nach welcher die Mediensphären einer Entwicklungslogik unterliegen, welche die Videosphäre zum medialen Raum der letzten Phase der westlichen Zivilisation macht. Die Videosphäre bestätige die schwindende Entscheidungsfähigkeit der westlichen Zivilisation durch deren nicht-urbanen Charakter und zugleich dadurch, dass die Medienkörper unbeweglich werden. Das Kapitel „Ende der Geschichte *sensu stricto*“ kommentiert die These Vilém Flussers vom prä-historischen Bild, der historischen Schrift und dem post-historischen Techno-Bild, in welcher sich das Hinsteuern der Geschichte auf ihr Ende zu manifestiert. Die Digitalisierung kündigt nicht nur das Ende der Geschichte an, sondern sie ist zugleich der Anfang einer neuen Kodierungsart bzw. einer neuen Erschaffung der Welt mittels der Computer-Bilder. Ähnliche Gedanken äußerte Paul Virilio, dessen dromologische Geschichtsphilosophie das Kapitel „*Das durch Geschwindigkeit* verursachte Ende der Geschichte“ bespricht. Digitale Medien, welche mit Lichtgeschwindigkeit agieren, unterbrechen die ursprüngliche Verkettung der Zeit und der Menschen mit dem Raum. Die zeit-räumliche Dimension, in welcher Stunden gezählt wurden, ersetzte ein aus Netzen, Internetadressen und Bildschirmen gewobener Geschwindigkeitsraum: Die Geschichte kam zum Stillstand. Diese Überzeugung vertritt auch Friedrich Kittler, dessen Ansichten im Kapitel „*Das durch Denken* verursachte Ende der Geschichte“ analysiert werden: In der Ära der Computer flüchtete sich der *logos* aus der Sprache und der Schrift in den Rechner, was sowohl die mit der Schrift verbundene Geschichte als auch die vom Alphabet abhängige Philosophie beendete. Das Denken kann von Neuem anfangen – als Computerdenken.

Der siebte Teil **Die letzten alphabetischen Medien** beschäftigt sich mit den Philosophien der Computer, der großen Datensätze und der Emanzipation des Menschen. Das Kapitel „Digitischer, digitaler und philosophischer Pragmatismus“ erklärt, warum gerade die pragmatische Philosophie für die Untersuchung

der Problematik der digitalen Medien prädestiniert scheint. Sie ist anhand der praktischen Nutzung der Computer fähig, zumindest die Kultur der Computer-Laien von der Kultur der Computer-Schöpfer zu unterscheiden, und kann Phänomene benennen und beschreiben, welche durch die zu amorphen Begriffe *Computer* und *Medium* verdeckt werden. „Das erste metaphysische Medium“ ist der Titel des nachfolgenden Kapitels, das den Computer als ein metaphysisches Medium darstellt, welches auf mathematischer Basis Grundlagen möglicher Daseinsformen entwickelt, wie es in der Vergangenheit Metaphysiker taten. Der Computer ist im Grunde eine Art *apeiron aoriston*, aus welchem mit Hilfe weiterer Medien sichtbare Wirklichkeit auftaucht. Eine der Grundlagen für die metaphysische Denkweise über Computermidien sind Programme zur Bewältigung großer Datensätze, welchen sich das Kapitel „Große Datensätze aus dem metaphysischen Medium“ zuwendet. Die Schaffung großer Datensätze eröffnet philosophische Fragen der *data/capta*, des digitischen *playbour* und der digitalen Selbstrepräsentation, die durch die Intervention der Mathematik in die Sinnes- und Denkwelt ermöglicht wurde. Das Kapitel „Emanzipation neben vernetzten Computern“ analysiert, wie mit der Tatsache der Vernetzung die auf Emanzipation des Menschen fokussierten Philosophien umgehen. Der alte Zwiespalt zwischen Fremd- und Selbstbestimmung wird nun um neue Dimensionen der Algorithmen, der großen Software und Netze angereichert, wird durch die Nutzung der Computer multipliziert, indem beide Bestimmungsstrategien dem Computer manche Kompetenzen abtreten.

Die abschließende Feststellung, dass *die Zivilisation eine Funktion des Alphabets ist*, führt zur Frage: Dient das Alphabet den Menschen oder dienen die Menschen dem Alphabet? Da der Mensch eine bloße Schnittstelle zwischen dem Alphabet und der Welt ist, lässt sich diese Frage aus beiden Positionen, der des Alphabets und der der Welt, angehen. In beiden Vorgangsweisen gilt aber: *Der Mensch ist bloß das Medium, das Grundlegende bleibt das Alphabet oder aber die Welt*. Der Mensch ist begrenzt, das Alphabet und die Welt sind unbegrenzt.

PHILOSOPHIE DES MÉDIAS ALPHABÉTIQUES DU SILICIUM AU SILICIUM

Resumé

Cet ouvrage, consacré aux philosophies des médias alphabétiques, passe en revue les principaux problèmes ayant mené au développement de la philosophie des médias, depuis les querelles bibliques au sujet de l'écriture jusqu'aux discussions philosophiques d'aujourd'hui quant à Internet. L'expression *médias alphabétiques* rappelle que, pour le moment, aucun autre type de média n'est susceptible de servir d'intermédiaire entre les hommes : au plus profond de chaque média contemporain de communication entre ces derniers se trouve l'alphabet. *L'alphabet* est à la vie des hommes ce que l'ADN est à la vie en général.

La première partie, **Philosophie et philosophie des médias**, se penche sur les raisons qui ont suscité l'essor de la philosophie contemporaine des médias et sur les acteurs à l'origine de l'émergence d'une philosophie des médias en tant que telle. Le chapitre « Souvenirs philosophiques des médias » rappelle que la philosophie des médias ne date pas d'aujourd'hui, puisqu'elle fut fondée par Platon. Les philosophes l'ont toutefois oublié et il leur a fallu le redécouvrir à partir de la seconde moitié du 20ème siècle, sous l'impulsion notamment de Harold Innis, Jacques Derrida et Friedrich Kittler, tandis que la théorie de l'information et la cybernétique apportaient pour leur part des suggestions scientifiques fondamentales. Le chapitre intitulé « Le messager et le facteur, le canal et l'interface » est consacré aux notions de base de la philosophie des médias. On y analyse les principes de l'interprétation philosophique des catégories de *médium* et de *médiation* : le principe angéologique, le principe postal, le principe angélétique et le principe du messager, qui constituent des modèles triadiques, opposés au modèle dyadique de la théorie de l'information. Le chapitre « Médium, médialité, médiatisation » propose une brève histoire des concepts de *médium* et de *médiation* et explique également d'autres notions nouvelles dues à la philosophie des médias, la *médialité* et la *médiatisation*. Il est important de souligner que les théories des médias et de la médiation se sont développées dans le cadre de l'analyse des phénomènes de la nature, non des phénomènes sociaux.

La deuxième partie, **Médiologie originelle**, s'intéresse aux plus anciennes connaissances concernant les médias, qui virent le jour en Mésopotamie, en Inde et au Levant au cours de l'antiquité. Le titre du chapitre « La double création du monde » rappelle la concordance d'opinions entre les savants des civilisations antiques qui, de la Chine à la Méditerranée, étaient conscients que l'apparition de l'*écriture* signifiait une seconde création du monde. L'*inscription* et la gratte furent les principaux médias de la civilisation sumérienne, au sein de laquelle apparut l'écriture. Avant de réfléchir sur cette dernière, les savants antiques se sont intéressés à la langue *parlée*, ce dont attestent les védas et les upanishad de l'Inde ancienne, qui font l'objet du chapitre « *Brahma brille quand l'homme parle* ». Les upanishad synthétisent les résultats auxquels sont parvenus les savants de l'antiquité à travers l'examen des problèmes empiriques et métaphysiques du langage. Le chapitre « *Écrivit des sur les tables les paroles* » présente la querelle autour des anciens et des nouveaux médias qui est dépeinte dans les livres de la *Torah*. L'implémentation répétée de l'écriture par Moïse dans la vie des Israélites témoigne de la signification civilisatrice de l'écriture alphabétique, écrite pour la première fois par le doigt de Dieu – une écriture qui est donc digitale.

La troisième partie, **Philosophie première des médias alphabétiques**, est consacrée à la philosophie de Platon, le premier, dans l'histoire de la pensée européenne, à s'être intéressé aux médias. Le chapitre « La voix aux poètes, l'écriture aux philosophes » se penche sur les controverses au sujet d'un nouveau média *technique*, l'*écriture*, et d'un nouveau média culturel, la *prose*. Platon a pointé les avantages et les inconvénients aussi bien de l'écriture que de la parole, pour lier l'écriture à la vérité, la loi et la morale, alors que la parole est liée à la rhétorique et la célébration poétique. Le chapitre « La vérité à la prose, la célébration à la poésie » démantèle les raisons pour lesquelles Platon exclut les *anciens* médias culturels, la poésie, la rhétorique et le théâtre, de la philosophie, la science et la politique. La poésie et l'art oratoire ne conduisent ni à la vérité, ni au bonheur de la communauté. Au contraire, les *nouveaux* médias, la prose et la philosophie, sont le juste chemin vers la connaissance de la vérité et vers la création de bonnes lois pour la communauté. Le chapitre « Seconde philosophie sur la première philosophie » s'intéresse aux interprétations simplificatrices de la philosophie de Platon concernant la parole, la poésie, l'écriture et la prose. Le but de cette analyse critique est de débarrasser la philosophie des médias de Platon d'une déformation sans cesse répétée, qui dépeint Platon comme un opposant à l'écriture en tant que média de la mémoire.

La quatrième partie, **Seconde philosophie des médias alphabétiques**, porte sur les textes de Harold Innis et Jacques Derrida, les fondateurs de la philosophie contemporaine des médias. Le chapitre « Le temps de la parole, l'espace de l'écriture » a pour objet la philosophie de l'espace et du temps dans les médias de Innis et la philosophie des médias dans le temps et dans l'espace. L'interprétation de Innis, selon laquelle la communication favorise la création de monopoles de médias, explique sa thèse du déséquilibre médiatique. Le sujet principal du chapitre « L'écriture avant la parole » concerne la philosophie de l'*archiécriture* de Derrida. Celui-ci refuse l'idée du primat de la parole sur l'écriture, ainsi que celle de la représentation des phonèmes par des lettres. Il élargit le principe différentiel de l'écriture à l'activité de communication non langagière et pré-langagière, qu'il est possible de considérer comme archiécriture. La philosophie de l'archiécriture présente sous un jour nouveau le problème de l'oralité et de la littératie, ce dont traite le chapitre « La parole avant l'écrit ». Les spéculations sur l'oralité *pure* sont ici confrontées aux connaissances empiriques sur la logique de pensée et d'expression des sujets dans les cultures dépourvues d'écriture. Il en résulte l'asymétrie des fonctions fondamentales de la pensée et de la parole chez les sujets de culture alphabétisée et chez les sujets de culture orale.

La cinquième partie, **Métaphysique de l'alphabet**, s'intéresse aux philosophies qui reposent sur la thèse selon laquelle l'alphabet est un *a priori visible et transcendantal* de notre monde. Le chapitre « *Le monde de l'alphabet* » analyse la philosophie selon laquelle l'alphabet a autrefois relié la parole, la musique et les mathématiques et a aujourd'hui l'opportunité de renouveler cette unité à l'aide des ordinateurs. Il justifie la dépendance de la pensée par rapport à l'écriture alphabétique, confirmée avant tout par les progrès de la symbolique mathématique et de la formalisation. La forme originelle de l'écriture manuscrite, qui a longtemps prévalu, ouvre à la problématique de l'ontologie du manuscrit dans le chapitre « Le monde des manuscrits ». Le manuscrit représente une *corporéité* singulière visible et objective, et un *passé* singulier visible et rendu présent. À côté des problèmes d'*aura* et d'*authenticité*, le manuscrit impliquait un sérieux problème en ce qui concerne le traitement manuel avec un média où les *rouleaux* et les *codex* étaient en concurrence. Le chapitre « Le monde des claviers » explique le rôle fondateur du clavier dans l'écriture discrète. Celui-ci est en réalité un instrument de *signalisation*, non d'écriture. La liaison entre le clavier et la lecture non linéaire a accéléré les processus de la formalisation, de la géométrisation et de la mathématisation de la pensée et du monde. La critique du tapuscrit, donnant

l'avantage au manuscrit analogique, est erronée car dès le début le manuscrit était aussi bien analogique que discret.

La sixième partie, **Eschatologie des médias alphabétiques**, explore la problématique de la fin de l'histoire, qui trouve ses variantes dans les philosophies des médias. Le chapitre « Les médias dans la fin de l'histoire » explique l'origine du concept de fin de l'histoire à travers l'adaptation augustinienne de l'eschatologie de l'Ancien Testament, par laquelle Augustin a fondé la philosophie de l'histoire occidentale. Giambattista Vico avait réalisé un lien direct entre les médias et l'histoire, et différentes philosophies de l'histoire se sont rattachées à cette conception par le passé. Le chapitre « La fin de l'histoire *de la fin de la civilisation* » analyse la philosophie des médiasphères de Régis Debray, d'après laquelle les médiasphères présentent une logique évolutive, qui fait de la vidéosphère l'environnement médiatique du dernier développement de la civilisation occidentale. La vidéosphère confirme la détermination faiblissante de l'Occident, non seulement par l'immobilisation de ses corps de médias, mais aussi par son caractère non urbain. Le chapitre « La fin de l'histoire *stricto sensu* » commente la thèse de Vilém Flusser sur l'image préhistorique, l'écriture historique et la techno-image post-historique, dans lesquelles se trouve contenue la marche de l'histoire des médias vers sa fin. La digitalisation annonce non seulement la fin de l'histoire, mais en même temps le début d'un nouveau mode de codage ou de production du monde par les images techniques des ordinateurs. Paul Virilio développe une pensée similaire à travers sa philosophie dromologique de l'histoire, qu'analyse le chapitre « La fin de l'histoire *de la vitesse* ». Le média digital, agissant avec la vitesse de la lumière, a annulé l'interdépendance du temps et des hommes par rapport à l'espace physique. L'espace-temps des heures, des lieux et des personnes alphabétisées est remplacé par l'espace rapide des réseaux, des adresses Internet et des écrans. L'histoire est finie. Telle est également l'opinion de Friedrich Kittler, à laquelle est consacré le chapitre « La fin de l'histoire *de la pensée* ». À l'ère des ordinateurs, le logos, dans lequel l'homme se manifeste, s'est déplacé de la parole et l'écriture vers l'ordinateur. Ainsi ont disparu aussi bien l'histoire liée à l'écriture que la philosophie dépendante de l'alphabet. La pensée peut de nouveau recommencer, en tant que pensée avec l'ordinateur.

La septième partie, **Les derniers médias alphabétiques**, s'intéresse aux philosophies de l'ordinateur, du big data et de l'émancipation de l'homme. Le chapitre « Le pragmatisme digitique, digital et philosophique » justifie les raisons pour lesquelles la philosophie pragmatique apparaît comme une manière efficace

d'envisager la problématique des médias digitaux. Elle distingue tout au moins, à partir de l'utilisation *pratique* des ordinateurs, la culture des non spécialistes de celle des créateurs d'ordinateurs, rendant ainsi possible la reconnaissance des phénomènes que les concepts généraux d'ordinateur et de médium recouvrent. Dans le chapitre suivant, intitulé « Le premier médium métaphysique », l'ordinateur est défini en tant que médium métaphysique, qui crée mathématiquement les essences de nombreux êtres, de la même façon que l'avaient fait par le passé les métaphysiciens. L'ordinateur est par nature un *apeiron aoriston*, d'où émerge une réalité visible à l'aide d'un autre média. Les programmes destinés à la création de big data constituent l'une des essences métaphysiques générées par l'ordinateur ; c'est à leur cohérence philosophique qu'est consacré le chapitre « Les *big data* du média métaphysique ». La création de big data ouvre aux problèmes philosophiques des « data » / « capta », du *playbour* numérique et de la représentation personnelle digitale, conditionnés par l'intervention des mathématiques en ce qui concerne le caractère sensoriel et raisonnable. Le chapitre « L'émancipation par l'ordinateur sur les réseaux » s'intéresse à la façon dont l'utilisation de l'ordinateur sur Internet se reflète dans les philosophies de l'*émancipation de l'homme*. Les algorithmes des ordinateurs, les grands logiciels et les vecteurs déterminés par les réseaux représentent une nouvelle dimension abstraite du désaccord autour de la détermination ou de l'autodétermination du sujet. La médiation conflictuelle est ici intensifiée par l'ordinateur, les deux partis déléguant certaines de leurs compétences.

Le constat final, selon lequel la civilisation est fonction de l'alphabet, conduit à formuler la question suivante : est-ce l'alphabet qui sert les hommes ou les hommes qui servent l'alphabet ? Dans la mesure où l'homme est une simple interface entre l'alphabet et le monde, il est possible d'envisager cette question de deux points de vue : de celui de l'alphabet ou de celui du monde. Dans les deux cas, l'homme ne sera toujours qu'une interface ou un médium et pour cette raison l'alphabet et/ou le monde resteront. L'homme est fini, l'alphabet et le monde sont infinis.

FILOSOFÍA DE LOS MEDIOS ALFABÉTICOS DE SILICIO A SILICIO

Resumen

Este libro sobre las filosofías de los medios alfabéticos ofrece una visión panorámica de los problemas principales que han inspirado el desarrollo de las filosofías de los medios, desde las disputas teológicas/bíblicas sobre las letras hasta las discusiones actuales sobre el internet. El término medios alfabéticos nos recuerda que todavía no se ha inventado ningún otro tipo de intermediario de comunicación entre las personas: en el fondo de cada medio de comunicación que usan los humanos hoy en día para comunicarse está el alfabeto. Lo que es el ADN para la vida en general, lo es el ABC para la vida de los seres humanos.

En la primera parte, **Filosofía y filosofía de los medios**, se explican los problemas que motivaron el desarrollo de la filosofía de los medios contemporánea y se menciona quién y cómo contribuyó al nacimiento de la filosofía de los medios en sí. El capítulo “Recuerdos filosóficos de los medios” muestra que una filosofía de medios ya había existido; su autor fue Platón. Sin embargo, se le había olvidado a los filósofos y tuvieron que redescubrirla en el siglo XX. Los iniciadores más importantes de esta búsqueda fueron Harold Innis, Jacques Derrida y Friedrich Kittler, los impulsos científicos fundamentales provienen de la teoría de la información y de la cibernética. El capítulo “El mensajero y el cartero, el canal y el interfaz” está dedicado a los términos claves de la filosofía de los medios. Este capítulo también presenta un análisis de los principios de las interpretaciones filosóficas de las categorías *medio* y *mediación*: el principio angelológico, el principio postal, el principio angelético y el principio del mensajero, los cuales fundan modelos triádicos que están en oposición al modelo dyádico de la teoría de la información. El capítulo “Medio, ‘medialidad’ y mediatización” ofrece un recorrido breve de la historia de los términos *medio* y *mediación* y la explicación de nuevos términos en el campo de la filosofía de los medios; ‘*medialidad*’ y *mediatización*. El punto importante es que la teoría de los medios y mediación no fue desarrollada durante una investigación de fenómenos sociales, sino naturales.

La segunda parte llamada **Mediología primaria** comenta los conocimientos más antiguos sobre los medios, los cuales tienen sus orígenes en la antigua Mesopotamia, India y Levante Mediterráneo. El título de este capítulo, “La doble creación del mundo”, alude a la concordancia de las opiniones de hombres letrados de diferentes culturas antiguas, desde China hasta el mar Mediterráneo, quienes supieron que el nacimiento de la *escritura* significa una segunda creación del mundo. La *inscripción* y la azada fueron los medios principales para la civilización sumeria, la cuna de la escritura. Antes de comenzar a filosofar sobre la escritura, los sabios de la antigüedad se dedicaban al estudio del habla oral, lo cual demuestran las Vedas y Upanisadas de la vieja India. En estos textos se centra el capítulo “*Brahma brilla cuando el hombre habla*”. Las Upanisadas resumen los resultados de la exploración de cuestiones tanto empíricas como metafísicas del habla por los letrados de la antigüedad. El capítulo “*Y escribió en las tablas esas palabras*” presenta la disputa sobre los nuevos y viejos medios que está descrita en *La Torá*. La implementación repetitiva de la escritura en la vida de los israelitas por Moisés es una manifestación del significado civilizatorio de la escritura alfabética, por primera vez trazada por el dedo divino, y entonces de la escritura digital.

La tercera parte, **Primera filosofía de los medios alfabéticos**, está dedicada a Platón y su filosofía; la primera filosofía en la historia del pensamiento europeo que se ocupaba de los medios. El tema principal del capítulo “Voces a los poetas, letras a los filósofos” son las disputas sobre un nuevo medio *técnico*, la *escritura*, y un nuevo medio cultural, la *prosa*. Platón señaló las ventajas y las desventajas de la escritura y del habla para demostrar que la escritura está relacionada con la verdad, la ley y la ética mientras que el destino del habla es la retórica y la poesía laudatoria. El capítulo “Prosa para la claridad, poesía para la celebración” analiza por qué Platón excluía los medios culturales *viejos* como la poesía, retórica y teatro de la filosofía, ciencia y política. La poesía y la retórica no conducen ni a la verdad ni al bienestar común. Al contrario, los *nuevos* medios culturales, la prosa y la filosofía, presentan el camino hacia la verdad y buenas leyes para la comunidad. El capítulo “Segunda filosofía sobre la primera filosofía” analiza interpretaciones simplicistas de la filosofía Platónica del habla, poesía, escritura y prosa. El propósito de este análisis crítico es desautorizar las interpretaciones equivocadas y repetitivas de la filosofía de los medios de Platón que erróneamente presentan a Platón como a un adversario del concepto de la escritura como un medio de memoria.

La cuarta parte, **Segunda filosofía de los medios alfabéticos**, presenta textos de los fundadores de la filosofía de los medios, Harold Innis y Jacques Derrida. El capítulo “El tiempo para hablar, el espacio para escribir” explica la filosofía de Innis sobre el espacio y tiempo en los medios y la filosofía de los medios en el tiempo y en el espacio. La interpretación de su teoría del “bias” del medio de comunicación para la creación de los monopolios mediáticos explica su tesis del desequilibrio mediático. El tema central del capítulo “La escritura antes que el habla” es la filosofía de la archi-escritura (*l'archiécriture*) de Jacques Derrida. Derrida rechazó tanto la teoría de la superposición del habla ante la escritura como la teoría de la representación de los sonidos por letras y amplió el principio de diferancia en escritura con los conceptos de la actividad comunicativa no oral y la actividad comunicativa anterior al habla, las cuales pueden considerarse archi-escritura. La filosofía de la archi-escritura presenta el problema de oralidad y alfabetización desde una nueva perspectiva en el capítulo “El habla antes que la escritura”. Las especulaciones sobre la oralidad *pura* están siendo confrontadas con los conocimientos empíricos sobre la lógica del pensamiento y sobre las maneras de expresarse de las culturas que no tienen escritura. La observación final apunta hacia la no-equiparabilidad de las funciones básicas del pensamiento y del habla de los individuos de una cultura alfabetizada con los de los individuos de una cultura oral.

La quinta parte, **La metafísica del alfabeto**, presenta distintas teorías basadas en la tesis según la cual el alfabeto es un *a priori visible y transcendental* de nuestro mundo. El capítulo “*El mundo del alfabeto*” analiza aquellas filosofías que sostienen que en un pasado el alfabeto conectó el habla, la música y la matemática y ahora llegó su segunda oportunidad para reestablecer esta unidad a través a las computadoras. Propone una justificación de la dependencia del pensamiento en la escritura alfabética, confirmada sobre todo por el desarrollo de la simbólica matemática y la formalización. La forma original y duradera de la escritura nos lleva al problema de la ontología del manuscrito que se discute en el capítulo titulado “El mundo de manuscritos”. El manuscrito es la objetivación visible de un *físico* singular y a la vez la materialización de una *historia* singular. Aparte de las cuestiones del *aura* y *autenticidad*, el manuscrito implica otro problema serio que consiste en el manejo manual de este medio, el cual entonces compete con *el rollo* y *el códice*. El capítulo “El mundo de teclados” explica que el teclado tiene un papel fundamental en la escritura discreta, que esencialmente no es escritura, sino señalización mediante una máquina. La relación entre el teclado y la lectura

no linear aceleró los procesos de formalización, geometrización y matematización del pensamiento y del mundo. La preferencia del manuscrito analógico ante la mecanografía es equívoca, porque el manuscrito ha sido, desde principio, tanto analógico como discreto.

La sexta parte, **La escatología de los medios alfabéticos**, presenta el problema del *fin de la historia*, el cual varía entre distintas filosofías de los medios. El capítulo “Los medios del fin de la historia” explica el origen de la idea del *fin de la historia* según la adaptación agustina de la escatología del Viejo Testamento, sobre la cual Agustino fundó la filosofía occidental de la historia. La relación directa entre la historia y los medios fue formulada por Giambattista Vico, desde cuya concepción parten otras filosofías de la historia. El capítulo “El fin de la historia desde el *fin de la civilización*” analiza la filosofía de las medioesferas de Régis Debray. Según Debray las medioesferas demuestran una lógica evolutiva que hace de la videoesfera un espacio mediático de la última fase del desarrollo de la civilización occidental. La videoesfera confirma que el mundo occidental está perdiendo la fuerza de su capacidad decisiva no solamente al cuestionar los cuerpos de los medios, sino también por su carácter no-urbano. El capítulo “El fin de la historia *sensu stricto*” comenta las tesis de Vilém Flusser sobre la pintura prehistórica, la escritura histórica y la tecno-imagen posthistórica, las cuales describen el camino de los medios hacia el final de su historia. La digitalización anuncia tanto el fin de la historia como el comienzo de una nueva manera de codificación o, en otras palabras, de la producción de luz por imágenes técnicas de las computadoras. De manera similar pensó Paul Virilio. Su filosofía dromológica está descrita en el capítulo titulado “El fin de la historia desde *la velocidad*”. Los medios digitales que operan a la velocidad de la luz han cancelado el lazo entre el tiempo, los seres humanos y el espacio físico. El espacio-tiempo de relojes, lugares, y personas alfabetizadas está siendo reemplazado por el espacio-velocidad de las redes, páginas en internet y pantallas. La historia se acabó. De acuerdo está también Friedrich Kittler, cuyo pensamiento explica el capítulo “El fin de la historia desde *el pensamiento*”. En la era de computadoras el *logos*, donde se despliega nuestra existencia, se ha mudado del habla oral y escritura a las computadoras. Se acabó la historia atada a la escritura y a la filosofía dependientes del alfabeto. El pensamiento puede comenzar de nuevo como un pensamiento con la computadora.

La séptima parte, **Los últimos medios alfabéticos**, está dedicada a las filosofías de las computadoras, grandes datos y la emancipación del ser humano. El

capítulo “El pragmatismo digítico, digital y filosófico” explica por qué la filosofía pragmática presenta una manera efectiva de explorar la problemática de los medios digitales. Según el criterio del uso *práctico* de las computadoras se distingue por lo menos entre la cultura de los laicos, o no-profesionales, y la cultura de los creadores de computadoras. Esto facilitará la identificación de los fenómenos que se esconden detrás de los términos *computadora* y *medio*. En el siguiente capítulo, “El primer medio metafísico”, la computadora se caracteriza como un medio metafísico que matemáticamente crea esencias de las existencias posibles, de forma similar como lo hacían los metafísicos en el pasado. La computadora, de cierta manera, es un *apeiron aoriston* del cual, con la ayuda de otro medio, surge una realidad visible. Una de las esencias metafísicas creadas por las computadoras son los programas que producen grandes datos, cuyo contexto filosófico está explicado en el capítulo “Grandes datos del medio metafísico”. La producción de grandes datos abre debate sobre tales problemas filosóficos como *data/capta*, *playbours digitec* y auto-representaciones digitales, condicionadas por la intervención de la matemática en la sensualidad y la racionalidad. El capítulo “Emancipación con las computadoras de redes” describe cómo se refleja el uso de las computadoras de redes en las filosofías de la *emancipación del ser humano*. Los algoritmos de las computadoras, un gran software y los vectores designados por las redes presentan una dimensión nueva, abstracta, del viejo conflicto entre la determinación y autodeterminación del individuo. La mediación conflictiva se refuerza a través de la computadora, a la cual los dos lados delegan sus competencias.

La constatación final que la *civilización es una función del alfabeto* inspira la siguiente pregunta: ¿Sirve el alfabeto a la gente o la gente al alfabeto? Ya que el hombre es solamente una interfaz entre el alfabeto y el mundo, esta pregunta se puede abordar desde dos lados: el lado del alfabeto o el del mundo. En ambos casos el *hombre siempre será solamente la interfaz o el medio* y lo importante será *el alfabeto* y/o *el mundo*. El hombre es finito pero el alfabeto y el mundo son infinitos.

ФИЛОСОФИЯ АЛФАВИТНЫХ МЕДИА ОТ КРЕМНИЯ К КРЕМНИЮ

Резюме

Книга «Философия алфавитных медиа» представляет обзор основных проблем, способствовавших развитию медиафилософии: от библейских споров о Священном Писании до современных философских дискуссий об Интернете. Термин «алфавитные медиа» напоминает нам о том, что пока еще не возникли иные медиа, которые опосредовали бы общение между людьми: в основе каждого современного средства коммуникации между людьми лежит алфавит. Значение ДНК для жизни вообще сопоставимо со значением алфавита для жизни людей.

В первой части книги «Философия и философия медиа» приводится объяснение того, какие проблемы побудили развитие современной медиафилософии и кто какую роль сыграл в том, что философия медиа в принципе возникла. Глава «Философское воспоминание о медиа» повествует о том, что медиафилософия когда-то уже зародилась – ее создал Платон. Однако философы забыли о ней, а потому с середины XX века пришлось открывать теорию заново. Наиболее важные импульсы для этого открытия исходили от Гарольда Инниса, Жака Деррида и Фридриха Киттлера, а наиболее значительные научные стимулы исходили из теории информации и кибернетики. Глава «Вестник и почтальон, канал и интерфейс» посвящена вопросам основных понятий медиафилософии. В ней анализируются принципы философской интерпретации категорий медиа/средства коммуникации и медиации/посредничества: ангелологический принцип, почтовый принцип, ангелетический принцип и принцип вестника, устанавливающие триадические модели, противостоящие диадической модели теории информации. Краткая история понятий медиа и медиации/посредничества описана в главе «Медиа, медиальность, медиатизация», где также объясняются другие новые понятия медиафилософии, а именно медиальность и медиатизация. Показательно, что теория медиа и медиации развивалась в рамках изучения не социальных, а природных явлений.

Вторая часть под названием «Первичная медиалогия» комментирует древнейшие знания о средствах коммуникации, возникшие в Древней Месопотамии, Индии и Леванте. Название главы «Двойное сотворение мира» напоминает о единодушии ученых древних цивилизаций от Китая до Средиземноморья, осознававших, что появление письменности означало второе сотворение мира. Письмо и мотыга были основными медиа шумерской цивилизации, в которой зародилась письменность. Прежде чем философствовать о письменности, древние ученые размышляли об устной речи, о чем свидетельствуют древнеиндийские Веды и Упанишады, комментарий к которым дается в главе «Брахма сияет, когда человек говорит». Упанишады обобщают результаты, достигнутые древними учеными путем изучения как эмпирических, так и метафизических вопросов речи. В главе «И написал он на скрижалях» представлен спор о старых и новых средствах коммуникации, запечатленный в книгах Торы. Неоднократное внедрение Моисеем Священного Писания в жизнь израильтян свидетельствует о цивилизационном значении алфавитного письма, впервые написанного перстом божьим, т.е. дигитальным¹ письмом.

Третья часть «Первая философия алфавитных медиа» посвящена философии Платона, которая впервые в истории европейской мысли занималась средствами коммуникации. Главная тема главы «Голос – поэтам, письмо – философам» – споры о новом техническом средстве коммуникации – письменности и новом культурном средстве – прозе. Платон указывал на достоинства и недостатки как письма, так и речи, чтобы связать письменность с истиной, законом и нравственностью, а дальнейшую судьбу устной речи – с риторикой и с панегирической поэзией. Далее в главе «Истина в прозе, торжество в поэзии» анализируется причина, по которой Платон исключил из философии, науки и политики более старые культурные средства коммуникации – поэзию, риторику и театр. Поэзия и риторика не ведут ни к истине, ни к благополучию общества. Напротив, новые культурные средства коммуникации – проза и философия – это верный путь к познанию истины и правильным законам жизни общества. Глава «Вторая философия о первой философии» посвящена упрощенным интерпретациям платоновской философии речи, поэзии, письменности и прозы. Цель

1 От лат. *digitalis* «пальцевой», *digitus* «палец».

представленного в книге критического анализа состоит в том, чтобы очистить медиафилософию Платона от постоянно повторяющихся искажений, которые ошибочно изображают Платона как противника письменности как средства памяти.

Четвертая часть «Вторая философия алфавитных медиа» посвящена текстам основоположников современной медиафилософии – Гарольда Инниса и Жака Деррида. Глава «Время речи, пространство письменности» посвящена философии пространства и времени в средствах коммуникации, а также философии средств коммуникации во времени и пространстве. Интерпретация теории Инниса о ориентированности (bias) коммуникации на создание медиа-монополий объясняет его тезис о медийном дисбалансе. Главной темой главы «Письмо до речи» является философия Жака Деррида о прото-письме (*archi-écriture*). Деррида отверг теорию первичности речи перед письмом и теорию репрезентации звуков буквами и распространил дифференцирующий принцип на неречевую и доречевую коммуникативную деятельность, которую можно рассматривать как прото-письмо. Философия прото-письма представила в новом свете проблему устности и грамотности в главе «Речь до письма». Размышления о чистой устности здесь противопоставлены эмпирическому знанию о логике мышления и самовыражения индивидов в культурах без письменности. Результатом является признание несоизмеримости основных функций мышления и речи индивидов в письменной и устной культурах.

Пятая часть «Метафизика алфавита» посвящена философским течениям, основанным на тезисе о том, что алфавит является видимым трансцендентальным априори нашего мира. В главе «Мир из алфавита» анализируются философские концепции, согласно которым алфавит некогда объединил речь, музыку и математику, а теперь он имеет шанс воссоздать это единство с помощью компьютера. Обосновывается зависимость мышления от буквенного письма, подтверждаемая, в частности, развитием математической символики и формализации. Изначальная и многовековая рукописная форма письма открывает проблему онтологии рукописи в главе «Мир из рукописей». Рукопись – это зримая объективация уникальной телесности и обеспечение зримого присутствия уникального прошлого. Помимо проблем ауры и аутентичности, рукопись подразумевала серьезную проблему ручного обращения со средством коммуникации как конкуренцию между свитками и кодами. В главе «Мир из клавиатур»

объясняется принципиальная роль клавиатуры в дискретном письме, которое на самом деле является сигналом для устройства, а не письмом как таковым. Связь между клавиатурой и нелинейным чтением ускорила процессы формализации, геометризации и математизации мышления и мира. Критика машинописи в пользу аналогового письма от руки ошибочна, так как письмо изначально было как аналоговым, так и дискретным.

Шестая часть «Эсхатологии алфавитных медиа» посвящена проблеме конца истории, которая имеет свои варианты в медиафилософии. В главе «Медиа в конце истории» объясняется происхождение идеи конца истории в августирианской адаптации ветхозаветной эсхатологии, с помощью которой Блаженный Августин положил основы западной философии истории. Непосредственную связь истории со средствами коммуникации установил Джамбаттиста Вико, концепции которого в прошлом следовали различные направления философии истории. В главе «Конец истории от конца *цивилизация(к)ции*» анализируется философия медиасфер Режиса Дебре, согласно которому медиасферы демонстрируют определенную логику развития, где видеосфера становится медиасферой последнего этапа эволюции западной цивилизации. Видеосфера подтверждает слабеющую решимость Запада не только путем иммобилизации тела посредством СМИ, но и своим негородским характером. Глава «Конец истории в *буквальном смысле*» комментирует тезисы Вилема Флюссера о доисторическом образе, историческом письме и постисторическом техно-образе, в которых фиксируется ход истории к своему концу. Цифровизация знаменует собой не только конец истории, но и начало нового способа кодирования или создания мира с помощью технических изображений с компьютеров. Подобным образом мыслил и Поль Вирильо, чья дромологическая философия истории анализируется в главе «Конец истории *от скорости*». Цифровые медиа, действуя со скоростью света, разорвали связь времени и людей с физическим пространством. Пространство-время часов, мест и грамотных людей сменяется скоростным пространством сетей, интернет-адресов и экранов, история заканчивается. Таково же мнение и Фридриха Киттлера, рассмотренное в главе «Конец истории от *мышления*». В компьютерную эпоху Логос, в котором проявляется бытие, переместился из речи и письма в компьютер. Таким образом закончились как история, связанная с письмом, так и философия, зависящая от букв. Мышление может начаться сначала, уже как мышление с компьютером.

Седьмая часть «Последние алфавитные медиа» посвящена философии компьютера, больших данных и эмансипации человека. В главе «Прагматизм дигитальный, цифровой и философский» обосновывается, почему прагматическая философия представляется эффективным способом изучения проблем цифровых медиа. В соответствии с практическим использованием компьютеров, она будет различать, по крайней мере, культуру непрофессионалов и культуру создателей компьютеров, что позволит распознавать явления, скрытые за общими понятиями компьютер и медиа. «Первое метафизическое средство коммуникации» – это название следующей главы, в которой компьютер характеризуется как метафизическая среда, математически формирующая сущности возможного сущего таким же образом, как ранее их создавали метафизики. Компьютер – это своего рода апейрон аористон, из которого с помощью других медиа возникает видимая реальность. Одной из метафизических основ, создаваемых компьютерами, являются программы для создания больших данных, философскому контексту которых посвящена глава «Большие данные из метафизических медиа». Создание больших данных открывает философские проблемы data/capta (данные/капта), цифрового playbour (игра-труд, «игротруд») и цифровой самопрезентации, обусловленные вмешательством математики в чувственность и разум. Глава «Эмансипация с компьютером в сети» отслеживает, как сетевое использование компьютера отражается в философии человеческой эмансипации. Компьютерные алгоритмы, большие программы и векторы, определяемые сетями, – это новое абстрактное измерение старого противоречия между детерминацией и самоопределением индивида. Посредничество в конфликте здесь усугубляется компьютером, которому обе стороны делегируют некоторые из своих полномочий.

Последнее утверждение, что цивилизация есть функция алфавита, приводит к вопросу: служит ли алфавит людям или люди служат алфавиту? Поскольку человек – это всего лишь граница, своего рода интерфейс между алфавитом и миром, к этому вопросу можно подойти с двух сторон: со стороны алфавита или со стороны мира. В обоих случаях человек всегда будет лишь посредником или интерфейсом, а основой останутся алфавит и/или мир. Человек конечен, алфавит и мир бесконечны.

V edici
KULTURA—MÉDIA—KOMUNIKACE
— monographica
od autora již vyšlo:

MÉDIA A RYCHLOST

< n <

Centrum kulturních, mediálních a komunikačních studií
Univerzita Palackého v Olomouci

**FILOSOFIE O SLOVECH
O SLOVECH O FILOSOFII**
Philosophia sub specie
communicationis et communiois I.

< n <

Centrum kulturních, mediálních a komunikačních studií
Univerzita Palackého v Olomouci

**FILOSOFIE O SLOVECH
O SLOVECH O MÉDIÍCH**
Philosophia sub specie
communicationis et communis II.

< n <

frak¹ antropocentrismus * Barthes * Baudrillard * biocentrismus * Castells * čas * dekonstrukce * demyologizace * Derrida * Eco² * Eco³ * ekologické * environmentalismus * environmentální etika * estetika mizní * fideismus * filozofie jazyka náboženství * filozofie žánru * filozofie médií * Flusser * fyzika * gramatika * Heidegger * Heisenberg * hermeneutika * hodnota * ideologie * interakce * intertextualita * intrakulturní * jazyková hra * jeduční * kinestetika * konec dějin * kultura * magiologie * Mach⁴ * Mach⁵ * mediální konstrukce * metafyzika * náboženství * Newton * obcování * obrátit k jazyku * obraz * ontologie * postmodernismus * politika * postmodernismus * prozatím * příroda * reprezentace * rychlost * semiotika * Schütz * simulace * stě * stě * teologie * vědomí * Virilio * výrok * výkon * Wittgenstein * Západ * západní moderní * zen * životní prostředí * astro-

Ediční řada **KULTURA–MÉDIA–KOMUNIKACE** – *monographica*

Editori řady: Martin Foret – Petr Orság

Stanislav HUBÍK

FILOSOFIE ABECEDNÍCH MÉDIÍ

Od křemíku do křemíku

Ediční příprava, redakce a korektury: Martin Foret

Vydala Univerzita Palackého v Olomouci,

Křížkovského 8, 771 47

www.vydavatelstvi.upol.cz

pro

Centrum kulturních, mediálních a komunikačních studií

při Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci

Adresa redakce:

Centrum kulturních, mediálních a komunikačních studií

Křížkovského 14, 771 47 Olomouc

tel.: + 420 585 633 457

e-mail: centrum@upmedia.cz

www.kultura-media-komunikace.cz

Originální layout: Subrational Industries – Tomáš Matějčíček

Návrh obálky, úprava layoutu: OriGami – Vladimír Foret

Sazba: Jan Světlík

Tisk: Reprocentrum, a. s., Blansko

1. vydání

Olomouc 2021

VUP 2021/0448

ISBN 978-80-244-6039-0

kultura
média
komunikace

CENTRUM
KULTURNÍCH,
MEDIÁLNÍCH
A KOMUNIKAČNÍCH
STUDIÍ

<http://kultura-media-komunikace.cz>

ISBN 978-80-244-6039-0